... Stanisław.

... Lit.

Sarbiewskiego ks. Macieja Kazim[ierza] Ja[...]
ska marszałkowska na pogrzebie
Jwjm. K. Jana Stanisł. Sapiehi etc.

ŁASKA MARSZAŁKOWSKA

Ná Pogrzebie

Iáśnie Wielmożnego Páná, Iego Mći

P. IANA STANISŁAWA
SAPIEHI MARSZAŁKA WIELKIEGO W. X. L. Słonimskiego, Błudzińskiego, Márkowskiego, &c. &c. Starosty.

W Wilnie

W Kośćiele S. Michałá Pánien zakonnych S. Klary fundowánem y nádánem, od sławney Pámięći P. Leoná Sápiehi Woiewody Wileńskiego Hetmaná Wielkiego Wielk: X: Litewskiego,

Wystáwiona

Przez

X. Máciejá Kázimierzá Sarbiewskiego Societatis IESV, Dźiekana Theologicæ & Philosophicæ Facultatis y Swiętey Theologiey Professora w Wileńskiey Akademiey teyże Societatis IESV.

VILNÆ. A: 1635.
TYPIS Academia Societatis IESV.

Wielmożne^o, á mnie wielce Mśći^mu Pánu

Iego M. P. Kázimierzowi Lwowi

Sápieże Pisárzowi W. X. L. Grodzieńskiemu Wołpieńskie^o Luboßáńskie^o &c. &c. Stároście.

MIedzy nieprzyiacioły/z ktorymi sie oblicznie ścieramy / niespokoinieißego nád śmiertelność y odmienność rzeczy náßych/niemamy. Słyßeć/że sie niektorzy w Tráktaty z nią wdawßy/y lubo nic pewneğ y ná okámgnienie nie záwárßy/ táką znich iednák Relatią czynią. *Percussimus fœdus cũ morte.* Ale/ co ći mogli rzetelneğ vmowić z Znikomośćią; co pewneğ z odmiennośćią; co trwálego z śmiertelnośćią: kto im ná to przymierze przysięgał? kto sie ná páctá podpisał: kto w ták bliskich śmiertelnośći gránicách pokoi záchowa? Waży mi złotem *Chrysologi Charonensis* do Phocioná wielkiego z Thráciey do Scytow Posłá vpomnienie: *Incertior est tibi Scythis ipsa rerum tuarum incertitudo: cûm bellũ cum extera gente composueris, domi tuorũ funera inuenies.* Co sie potym po Poselstwie Phocionowi stá-

lo/niewiem. Otoli co Chriſolog ſlawne^v do Scy-
thiey Poſtowi przepowiedział:to W. me^v M.^v P^v.
wielkiemu do Moſkwy Poſłowi zgadł. Gdys śie
do Moſkwy wypráwował/ gdys śie z kochánym
Brátem Wielkiem W. X. L. Márßałkiem żegnał/
gdyśćie ſobie rece (pretkie w dobrym zdrowiu vy-
rzenie obiecuiąc) dawáli ; właśnie iákobyśćie też
przymierze z śmiercią y rzeczy ſwoich odmienno-
ścią bráli. Odiáchałes potym W.moi M. Pan do
Moſkwy:ſtánałes ßcześliwie w Stolicy: wßytko
cokolwiek ći do ſławy y znáczney w Rzeczypoſp:
poſługi przekázą być mogło / ſnádnies vgłádził.
Cześć narodu twegȯ piáſtuiąc / w wybornym ludzi
poczćie/y porządnȳ doſtátku/ Moſkiewſtwis bu-
czney á práwie *barbaricæ opulentiæ* wprzod iść nie
pozwolił/twárde á trudne támtegȯ narodu obyczáie
ludzkośćiąs y vkłádnośćią miekczył / vpores ro-
zumem przemagał. Przegladałes y niedościgłe
ich/ á w śliſkich vmowách vtáione fortele: nieufno-
śćis máßkáre zdzierał: śidłás y zárzuty târgał. Zei-
rzał śie ná doirzáłą mądrość y dźielność Moſkiew-
ſki Senat: á wſpominaiąc ná dawne Lwá Sápiehi
Rodzicá twego Poſelſtwo / Syná od Oycá tylko
láty rozeznał. Zdumiał śie ná piekny w niedoßłym
wieku twoim ſtátek naiwyßßy tegoż narodu Má-
ieſtat ; y iáſnȳ wielkich przymiotow pozorem przy-
checo-

chcony/á też y zacnego Kollegi/wielkiego w Oyczyznie bohátyrá powazną y wolną vkłonnośćią viety/ y tego zá vbliżenie dostoieństwá swego niepoczytał: żeś sobie *legem dixisti*, iákoć y kiedy miáło być

---- *fas dextram tetigisse tyranni.*

Kleknął potym w oczu wászych / pokoi nam wieczny przysiągł/páctá reką swą podpisáne/á y dotąd nienáruszone/oddał. Ták łácna byłá/ ztrudnym narodem rospráwá twoiá. A niepewnieysza nád same Moskwę rzeczy ludzkich odmienność y śmiertelność iákći sie stáwiłá? *Cum bellum cum extera gente cõposuisti: domi tuorum funera inuenisti.* Gdy cie złota Oyczyzná z rádośćią y triumfem oczekiwáłá; niespodziewánać o iedynego Brátá śmierći nowiná w drogę zábiegłá; świetnąć pokoiu száte/w ćiemną Załobę / szczesliwą Poselstwá oliwę/w pogrzebny Cupres/ triumf w lámenty obroćiłá. Cożtu iuż z ták niespokoinym y przewrotnym Aduersarzem czynić? Ponieważ tráktaty z niem nie vchodzą / przymierze wątłe / pokoi niepodobny: iuż iáko z nieprzyiaćielem y cudzey possessiey wydzierca postąpić/á meżnie go y wspániále tłumić. Co W. moy M. P. tym serdeczniey konasz/imeś *in funebri domus arena* ćwiczenszy / z właszczá że przed tym przynamniey w kompániey z kim innym *lugebas*, á teraz iuż poiedynkiem z tym nieszcześćiem czyniß. Jákoß nie tylko nieprzyiaćielowi ná tym placu nie vstepuieß/

puieß / ále y ledwie mu tylko śmiertelne z Rodzicá y Bráci zewłoki (o ktore *agere repetundarum* niepodobna) zostáwiwßy/ wßytkie mu inße zacne obierze y łupy iákoby z ręku gwałtem wydźierasz. Ożyły bowiem w tobie wßytkie niezgáßoney sławy Rodźicá y miłych Bráći przymioty: ożyłá osobliwa w wierze S. Kátolickiey gorliwość: ożyło wdźięczne áffektow y obyczáiow włożenie: ożyłá nieomylna á záwße dobroćią okrąßona ßczerość; mądrość w zámysłách / rostropność wmowách/ dźielność wspráwách. Nie dáieß żadney zacne° domu twe° ozdobie/żadnemu tálentowi prochem śmiertelnem západáć: cokolwiek w nich było *perennare natum*, w sobieś wzbudźáć y z práwá śmiertelnośći wybiiáćieś począł. Kosztowny fámiliey twoiey Kleynoćie / śliczna niemáłych w Oyczyźnie nádźiey zorza / dobrześ z zarániá / od wschodu słońcá/ od wielkie° w Moskwie Poselstwá świt zasług swoich záczelá. Ten dźielnośći twoiey wznik żarzy w nás otuchę; że ná tor y ślad Wielkie° Lwá Sápiehi Oycá twego nápadßy / ná tym ßczęśćia y sławy Zodyáku wßytkie cnot y zacnośći iego znáki y stopnie przebieżyß: á w śię iuż wßytko domu swego świátło zebráwßy/gdźie śię kolwiek pogodá y czás otworzy/sławie zacnych przodkow twoich / w ćiemnym niepámięći mroku zámierzknąć niedopuśćiß. Lecz nietylko sam w osobie swoiey *mortalitati eximis* wßytkie Rodźicá y

mi-

iłych Bráći zacnośći; ále iem teß w cudzey pámięći
ieupádle *monumenta* wyſtáwiaß. Ze co znácznieyße
omine; otoż ze wßytkich naymnieyße ná ziemi opáść/
w ſwoim śię popiele roſypáć niepozwalaß; niego-
ney moiey / y ná ták zacnego Senatorá / á miłego
Brátá twego / wielkiego w W. X. L. Márßáłká po-
rzebie/ niedoſtoiney mowie. Zyczyłemći ia tego gora-
o/y owßemem śię pilnie nápierał/ áby był kto godni-
yßy / á własny tego mieiſcá y rzemioſłá miſtrz te pra-
ß odpráwił; á przynamniey/ áby byłá támowá mo-
á/ z dźwiękiem ſwoim y párą vſt moich zniknęłá. Ale
mie nieraz powtorzona wola y rozkazánie W. M. M.
P. domienia iey y ná świát wydánia przyćiſnęło: iuż
ecessitatem in virtutem verto, á to co śię tylko vra-
żeniem W. Mći M. P. ßczyćić może / z powolnymi
akonu mego posługámi y gorącymi modłámi pokor-
ie W. Mći M P. ofiáruie y oddáie. W Wilnie 21.
ulij 1635.

W. M. M. Páná

Vniżony sługá y niegodny Bogomodlcá

X. Máciey Sarbiewski
Soc. IESV.

איכה נשבר מטה עז מקל תפארה׃

Vulgata Interpretatio

Quomodo confracta est Virga fortis, baculus gloriosus?

LXX. Interpretum

πῶς συνετρίβη βακτηρία εὐκλεὴς ῥάβδος μεγαλειώματος

Quomodo confracta est Virga gloriosa, baculus magnificentiæ?

Xantis Pagnini

Quomodo confracta est Virga fortitudinis, baculus decoris?

Benedicti Ariæ Montani

Quomodo confracta est Virga fortis, baculus gloriæ?

Noua Lugdunensis

Quomodo confractus est baculus fortis, Virga præclara?

Vatabli

Quomodo confracta est Virga roboris, & sceptrum gloriæ?

Quomodo confracta est Virga fortis?

Jáko złamána iest Laská mocna?

Hier. 48.

Cześciom sie dziwował / czemu ná pogrzebách Naiáśnieyszych Krolow Polskich / gdy iuż ciáłá ich do grobow oyczystych wnośić máią / Márszałkowie y Wielcy y Nadworni/podług stárodawney w Oyczyznie nászey ceremoniey / Laski swe Márszałkowskie w Kośćiele łamią? Czy to dla teg/ że iáko káżdy z gminu/ták y Krol prosto do grobu y bez Márszałka tráfi? Nemo vnquam mortalium errauit ad sepulchrum, mowi Seneka. Czy dla tego że sie nikomu do grobu / by też y przed naywiekszym Monárchą márszałkowáć niechce? Ibimus, Ibimus vtcunque præcedes, mowi Horatius lubo do kochánego Mecenasá. Czy dla teg/ że do zmárłych Krolow inszy iuż dwor przystawa/ inszy iácys korporałowie/ nád ktorymi Márszałkowie / władzy mieć / y miedzy nimi / by też niewiem iákiemu Máiestátowi / rumu vczynić niemogą?

Alia vos, ô Reges, aula deducet in ſepulchrum; Vermis, Putredo, Tenebræ, mowi/ *Gerſon Pariſienſis.* Czy dla tego że Pánowie Márßálkowie ſłuchaiac owego w

In Conductu Funeb: kondukcie Kośćielnym śpiewánia (Subuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, ſuſcipientes animam eius offerentes eam in conſpectu altiſſimi, ſuſcipiat te Chriſtus, qui vocauit te, & in ſinum Abrahæ Angeli deducant te. *Przychodźćie ná ratunek Swięći Boży, potykayćie Aniołowie Pańſcy przymuiac duße iego, ofiaruiac ia, przed obliczem Naywyßßego; Niechćie przyimie Chryſtus, ktory ćie powołał y niech ćie na łono Abrahámowe Aniołowie doprowádza*) Słuchaiac/ mowie/ PP. Márßałkowie tego śpiewania/ y pomyśliwßy ſobie/ że to tám podobno zmárłego Máieſtatu duße inßy dwor do niebá prowadzi; łamia Laſki ſwoie/ y mowia ſobie; inßeż to tám rzady/ inßa władza/ inßy Márßałkowie! nic tu po Laſkách y regimentách náßych. Czy dla tego/ że śmierć Monárchy Wielkiego/ ieſt podrabániem y obáleniem drzewá ßerokiego/ ćieniem ſwym wiele Miaſt/ Prowinciy/ Xieſtw

Dan:4. okrywáiacego; podług woli Bożey. Succidite arborem & præcidite frondes eius. *Podrabćie drzewo, á obetnićie gáłeźie iego.* Záczym gdy śie to drzewo podrebuie y obala/ mußa śie Laſki owe rzadow Krolewſkich łamáć/ mußa nie dáleko vłomki y wiory doczeſney potentiey ná ziemie pádáć. Quanta putas fortunæ fragmenta, quanta felicitatis humanæ ſegmina in terram cadere, cum

Reges

Reges ruunt, mowi *Sidonius Apollinaris.* Czy dla tego/ że tá ceremonia Polska násláduie Ceremoniey Kościelney; á iáko Kościoł w Wielką Srzodę poczynáiąc żáłobne śmierci Królá nád Królmi ceremonie/ Laski podług stárego zwyczáiu łamie/ ták swym sposobem zbolálá po Pánie y Królu swoim Oyczyzná naprzednieyßé władzy swoiey Laski krußy: Mogą być/ álbo te álbo inße/ tey Stáropolskiey Ceremoniey podobieństwá y wważánia. Ale własna przyczyná tá iest. Wßytkie wielowładztwá y rządy świátá tego są rzeczy kruche y słábe. Niemáß tákiey władzey álbo własney/ álbo drugim vdzieloney; niemáß tákiego Berlá y tákiey Laski/ ná ktoreybysie bespiecznie wesprzeć/ y śmiertelnego vpadku vchronić mogł/ by y naypotężnieyßy Máiestat. Augustyn S. słowá Psálmu wtorego tłumácząc: Reges eos in virga ferrea,& tanquam vas figuli confringes eos, ták mowi/ Regis cælestis Virga ferrea est, Regum terrestrium Virgæ fragiles sunt, propter quod addit, confringes eos. *Krola Niebieskiego Laská iest żelázna, á Krolow ziemskich laski są vłomne; dla tegoć przydáie, połamießie.* Vznawa to lubo w cudzych Berlách y Laskách Krol Assyriyski z táką legácią posyłáiąc do Ezechiaßá Królá ludu Bożego. Quæ est ista fiducia, quâ niteris? in quo confidis? an speras in baculo arundineo atque confracto? *Co to zá vfánie, ná ktorym śie wspierasz? wczymże vfaß? czyli maß nádzieie w Lasce trzcinowey y złamaney?*

In Epistolis.

Durant: in Ceremoniali fer. 4. Maior. ad Matutin.

August: lib 12. de Ciuitat.

4. Reg: 18 & Isai:36.

Vznawa to w Berle Egyptſkim ſam Bog przez Pro-
roká Ezechielá/ y wewſzyſtkiey iego świátowey mocy
Ezech: 29. y śile. Fuiſti baculus arundineus; quando apprehenderunt te
manu, & confractus es, & innitentibus ſuper te comminutus es.
*Byłeś Laską trzćinową, kiedy ćie vięto ręką, y złá-
małeśśię, y gdyśię ná tobie wſpieráli z kruſzyłeśśię.*
Vznawał to w ſobie Nieśmiertelney ſławy Krol Pol-
Mattthias Miechovvita in Annalibus Polon. lib: 4. capite 48. ſki y Wielkie Kiążę Litt. Władiſław Jagiełło; ktory
ná káżdy Mſzy / w podnoſzeniu Náświętſzey Offiá-
ry / niſki pokłon wſzytkich Krolow Krolowi oddá-
iąc / y z chyláiąc śię / ná ziemi zdzbło iákie / ieśli śię ná-
tráfiło álbo co tákiego podobnego brał y łamał álbo
kruſzył; przed Naywyżſzym Máieſtatem w Przená-
doſtoynieyſzym Sákrámenćie vtáionym vznawáiąc/
Potentia ſwoie/ Berło ſwoie Krolewſkie zá ſtipulam
Iob 13. ſiccam z Jobem Krolem Huſkim/ y zá ſtipulam ante fa-
Psal: 82. ciem venti z Dawidem Krolem Jzráelſkim: y vni-
żáiąc á korząc on wielki tytuł Krolow Polſkich / od
In Rituali Palatij Romani Stolice Apoſtolſkiey nádány Potentiſſimus *Naypo-
tężnieyſzy.* Co gdyż ták ieſt/ ſłuſznie przy pogrzebách
Naypotężnieyſzych Krolow Polſkich/ Márſzałkowie
iáko nayprzednieyſzy Senatorſcy *Officiales*, y Dwo-
ru Krolewſkiego Rządzcy á władze Krolewſkiey
naybliżſzy vczeſtnicy / Laſki ſwe łamią / wyſtáwuiąc
przed oczy iáſny wizerunk ſłáboſci y vłomnośći by-
też y w naywiękſzym Máieſtáćie y potędze świátá
tego.

Ale

¶ Ależ to jeszcze nie jest z goła zupełnym krewkości y śmiertelności ludzkiey widokiem y dowodem: ponieważ w tey ceremoniey sámiż Márszałkowie swe Laski łamią: bá y támże cále postár mu y nowe w ręce swe biorą. To zupełnieyszy wizerunk; kiedy się Laská Márszałkowa z sámymże pospołu Márszałkiem śmierci w ręce dostánie; á oná oboie łamie y kruszy: z własczá gdy się iey táki Márszałek z táką Laską; táki Potentat z táką potentią / náwinie / ná ktorey Kościoł Boży / Oyczyzná / y Fámilia po wielkiey częśći polega. *Rabbi Membre* żydowin tłumácząc Historią o Báńaiaszu záwołánym ná Dworze Krolá Dawidá Boháterze / bá y / podobno Márszałku, á przystepuiąc do owych słow: Interfecit virum Ægyptium virum dignum spectaculo habentem in manu hastam; cum descendisset ad eum in Virga. *Zabił mężá Egypcianiná mężá godnego podźiwienia, wyszedszy przećiw niemu o Laśce;* Powiáda / że lud Izráelski kilkánaśćie lat obchodźił żałobną rocznicę tegoż Báńáiaszá / názwawszy ią אבל על-השבר יסר to iest: planctum super fracturam Virgæ seu fulcri. *Płáczem nád połamániem Laski álbo podpory.* Słuszny záiste płácz / zupełny vłomności y słábośći nászey widok / gdy się nie tylko te nieme laski y naczynia potęgi świeckiey / ále y sáme żywe Kośćiołá Bożego / miłey Oyczyzny / y wielkich Fámiliy podpory łamią y obáláią. 2. Reg. 23.
Káże sam Pan Bog nád łámániem tákich Lask / nád

 vpadkiem

vpádkiem tákich poſpolitego dobrá podpor/ Planct/
y żálobę poſpolitą odpráwowáć. Każe przez Ezechielá Proroká. Hæc dicit Dominus Deus; vlulate : cùm
Ezech: 30. ceciderint vulnerati in Ægypto, & deſtructa fundamenta eius, & corruent fulcientes Ægyptum: oſtáteczne ſłowá v Siedmiudźieśiat brzmią : Cadent ſuſtentacula Ægypti. To mowi Pan Bog: ieczćie: gdy polegą zránieni w Egypćie y skáżone będą fundamenta iego, y vpadną podpieraiący Egypt : Albo : gdy vpadną podpory Egyptu. Nietylko każe/ále v tegoż Proroká oświadczywßy śię/ iáko był Krolestwo Zydowſkie buyno ná kßtałt drzewá rozłożyſtego rozkrzewił / y w przezacne Berłá y Laſki dawnieyßych Pánow y rządcow wyniosł ; ſam láment záczyna nád vpádkiem przednich Izráelſkiey Policiey podpor : Marcuerunt
Ezech: 19. & arefactæ ſunt Virgæ roboris eius : non fuit in ea Virga fortis, ſceptrum dominantium. Planctus eſt, & erit in planctum. *Powiedły y poſchły Laski mocy iego , niebyło ná nim Laski mocney áni ſceptra Panuiących. Załoſny płacz ieſt, y będźie żáłoſnym płaczem.*

¶ Idźiemy dniá dźiśieyßego w tym Kośćiele/ Przezacni ſłucháćze/ zá ſtárym ludu Bożego przykłádem ; idźiemy zá przykazániem Páńſkim. Zeßliſmy śię ná Planctum ſuper fracturam Virgæ ſeu fulcri : ná żáłoſny płácz ; ná Chrześćiáńſką y przyiaćielſką żáłobę nád złámániem przezacney y wielkiey Márßałkowſkiey Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Laſki/ y wßytkiey Oyczyzny podpory. Bo-

¶ Boleie Naiáśnieyszy Władysław IV. Krol y Pan nász Miłościwy; Boleie Jaśnie Wielebny y Jaśnie Wielmożny Senat: Boleie Wielmożne Koronne y W. X. Litew: Rycerstwo; Boleie wszytka Oyczyzná / nád obálona dostoieństwá Krolewskiego / powagi Senatorskiey/ ozdoby Rycerskiey/ y cáłosci praw podpora. Boleie Jaśnie Wielmożna Familia Sapieżyńska/ á w głowách Jáśnie Wielmożny Káźimierz Sápiehá Pisárz W. X. Litt: Woiewodzic Wileński nád iedyna á iuż ná ziemi leżaca/ po niezgászoney sławy Rodzicu y blisko zmárłym bracie/ wszytkich tego świátá pociech swoich podpora. Boleia Kościoły y Klásztory/ Szpitale/ y vbodzy/ wierna czeladź y osierociełi Poddáni / nád wywrocona otuch swoich podpora. Planctus super fracturam Virgæ & fulcri. Planctus est, & erit in planctum.

¶ Ale cóż? z sámymże tylko płáczem Oyczyzny y familiey/ z sama Jáśnie Wielmożnych Pokrewnych/ przyiációł/ y Jáśnie Wielmożnego W. X. L. Pisárzá nád zmárłym Rodzonym boleścia z tego Kościoła wyńdziemy? by namniey. *Consolamini eum omnes,* Hier. 48 *qui estis in circuitu eius, & vniuersi qui scitis nomen eius: dicite; quomodo confracta est Virga fortis.* Ale iákoż ćieszyć w ták wielkiey strácie y w vpadku Przezacney Oyczyzny y familiey podpory? Cieszyc ták/ iáko wielki on Kassiodorus po śmierci Aureliáná

Wenan-

Cassiodorus in Epistolis.

Wenantiuszá / ćieszył rodzonego iego brátá Nepotiá ná Wenantiuszá. *Hoc ipsum grande doloris solatium est, Venantium sub onere Reipub: fractum cecidisse.* Nie ládáiáko tá wielka W. X. L. Márszálkowska Láská polamána; Nie ládáiáko Jan Stánisław Sápiehá wielki W. X. L. Márszálek / zacna pospolitego dobrá podporá / polegl. Polegl chwalebnie wzorem dawnych onych Sápiehow Przodkow swoich / *Sub onere Reipub.* pod brzemieniem miley Oyczyzny.

¶ Ważesie ia do tey żalobney poćiechy przylożył Przezacni słuchácze / á ná pytánie / ktorem sobie ná poczatku mowy moiey zádal: Quomodo confracta est Virga fortis? *iáko polamána iest Láská mocna?* wtym kazániu odpowiedźieć / y wywieść / że Jáśnie Wielmożny Jan Stánisław Sapiehá Naywyższy Litewski Márszálek / y Oyczyzne / y Kośćiol Boży / podlug Wokáciey swoiey y Szláchecki y Senátorskiey wspieráiac / chwalebnie polegl. A ná końcu Kazaniá zbiorę tey polamaney Laski iego vlomki / y spoiony laskom waszym pokazawszy / postaram się o iákiego duchownego Márszálka / ktoryby z nia przed wielkim W. X. L: Márszálkiem / do Pokoiow Niebieskich / márszálkował.

¶ Jesli też kto prawdziwiey wszytek nam świát oczy wystawil / iákogo w kilku slowiech wystáwil Isidorus Pelusiotes. Mundus est perpetua ruinarum ruina. Swiát iest vstáwiczna obálin obálina. Niemowie nic o tym máluczkim świecie rzeczonym μικρόκοσμος ktory nsie nazywáia sámi ludzie / ktorzy iáko mowi Job S. Habitant domos luteas & terrenum habent fundamentum. Mieszkáia w domách gliniánych y máia grunt żiemny. Bo ktoż niewidzi że ten świátek być go też niewiem iáko wspierał/ ná tákim fundámencie powstáwicznie się wáli? Caduca est hominum natura, (mowi Chrysostom S.) pulchritudo properat ad deformitatem, robur ad imbecillitatẽ, honor ad contemptum, sanitas ruit ad morbum, gloria ad vilitatem, diuitiæ ad paupertatem. Przydáie Eusebius: Natura nostra inter ortum & mortem consistens, instabilis est. Corrumpitur enim infans in puerũ, puer in iuuenem, iuuenis in virum, vir in senem; & qui heri fuit, in eum, qui est hodie; quiq; hodie est, in crastinum: manet autem nullus idem. Nie mowię nic y o tym drugim/ w ktorym mieszkamy / wielkim przyrodzonym świecie ktory z czterech nieprzyiáznych żywiolow / iáko ze czterech przeciwnych / y niestwornych ścian zlożony y niebem záśklepiony / vstáwicznie się ná nas wáli/ niepogodámi/ grádámi/ piorunámi/ powodziámi/ nie vrodzáiámi/ chorobámi.

Isidorus Pelusiotes lib. 2. Epist.

Iob. 4. v. 19.

Hom 30 in 1. ad Cor.

lib. 11. de præp. Euang. c. 7

Aristot. lib. 1. Politicorum.

Mowie ku rzeczy moiey o świećie polityckim; ktory Krolestwy y Cárstwy/ Xięstwy/ y Prowinciámi/ Powiátámi y Miástámi stoi. Daymy skrzydłá myślom y oczom nászym/ wynieśmy ie pod naywyższe obłoki: á z támtąd iednym wzrokiem ná ten padoł płáczu/ ná te śmiertelności nászey Scenę weyrzeć / á rázem wszytkie y mieyscá y czásy rzeczy ludzkich okrążyć chcieymy; á obaczymy/ że się vstáwicznie wálą Páństwá ná Páństwá/ Prowincie ná Prowincie/ Miástá ná Miástá. Spoyrzę ná Páństwá: álić ná Páństwo Assyryyskie wáli się Páństwo Medskie: ná Medskie/ Perskie: ná Perskie/ Mácedońskie: ná Mácedońskie wáli się Páństwo Rzymskie. Spoyrzę ná części świátá y rozliczne narody: álić w Africe ná Kartháginie widzę przeniesioną Azią: w Aziey z Alexandrem Wielkim do Bábilonu widzę przeniesioną Europę: w Europie z Sáracenámi widzę do Włoch/ Syciliey/ Hiszpániey / przeniesioną Afrykę. W Greciey widzę Gallogrecią: w Gálliey Frankonią; we Włoszech z nowu / we Fránciey/ y w Hiszpániey / widzę Gotią/ Wándálią / Sármácią: á w Wándáliey y Sármáciey / widzę z Lechem y z Czechem przeniesioną Dálmácią. Spoyrzę ná Miástá: ná Bizáncium widzę Cárogrod: ná Memphim/ widzę Káir: ná Kártáginie widzę Tunet: ná stárym Kárrodunie widzę stoiący Kráków. ná sámym stárym Rzymie widzę nowy Rzym.

Orosius ad S. Augustinum lib. 1. 2. 3. Iustinus lib 1 2. 3. 4. & seqq.

Rzym. A inße nie ktore iuż nie tylko miáſtá / ále y Prowincie y Kroleſtwá ták y w niepámięci ludzkiey y w ſwym popiele zápádły / że ná rownym polu ßcze-ra nam tylko wątpliwość zoſtáwiły / ieśli były / y gdzie / álbo kiedy były ; Nuż / ſpoyrzę ná ziemię rázem y ná Morze / ná te dwá śmiertelności pláce : tám w Indiach ludzie po złoto y perły w ziemię się y w morze aż niemal do piekłá ſpußczáią y iuż ie winduią iuż w okręty kłádą / iuż do Europy nie mniey nádętą ná-dzieią niż żaglámi wiozą ; álić náwalnośći powſtáią / wiátry morze przedymáią / okręty wywrácáią ; álić znowu złoto y perły z ſámemiż kopaczámi ná dol. Owdzie zás ná ládzie woyſká vßykowáne w ſwych ßere-gách ſtoią ; tu się iuż potykáią / á tám iuż pobite leżą. tu iedne miáſtá dopiero zákłádáią / owdzie drugie po-oráne ſolą poſypuią y záśiewáią tu iedne Kroleſtwá powſtáią / owdzie drugie się obáláią. wßytkie dźiełá y rzeczy ludzkie álbo powſtáią álbo vpádáią ; y mię-dzy tymi dwiema kreſy / ledwie się trzeći znaydzie. O-wo zgołá nie tylko Polſká ále wßytek świát iuż nie mowię nie rządem ále ſámymże nieſtátkiem ſtoi. Con-turbatæ ſunt gentes & inclinata ſunt Regna. *Strwożyły się narody y náchyliłyśię Kroleſtwá.* Psal: 45 Mundus eſt perpetua ruinarum ruina. *Swiát ieſt vſtáwiczna iákichśi wálin wálina. Imperia aut aſcendunt, aut deſcendunt, nihil tertium. Aſſurgit enim Neceſſitas in Strenuita-*

tem

rem: Strenuitati sæpe suffragatur Felicitas; felicitati multi adhærescunt: multi faciunt exercitum: exercitus parant victorias: Victoriæ desinunt in opes, libertatem, gloriam. In hoc apice stare putas Imperium: erras. Mox enim opes, libertas, gloria degenerant in fastum: fastus in contemptum legum: hic descendit in licentiam: licentia ruit in seditiones: seditiones in cædes: cædes in interitum. Hæc est omnis rerum humanarum historia.

(Avicenna Arabs lib. 1 Polit: Arabicorum.)

¶ Co gdyż ták iest / że świát Polityćki iest vstáwiczna iákaś obálin obálina / chcemyli wnim bespiecznie pożyć/potrzebá go záwße wspierác. Á iestże to rzecz podobna: podobna. Dawnieyßy y prostßy Pogánie nie málowáli áni wystáwiáli Bogá swego w iákiey ludzkiey ábo bydlęcey postáci / ále miásto bálwanu Kiy prosty czćili / názywáiac go Iupiter Tigillus *Jupiter podpornik ábo podporá* : iákoby to Bog wßytek ten świát chwieiacy się/y rzeczy ludzkie z przyrodzenia swego záwße ku vpadku nachylone wspierał y ná sobie zadźierżywał. Przytácza to y tákże tłumáczy S. Cyrillus Patriarcha Alexandryiski w Ksiegách przeciw Julianowi Apostacie. *Per stantem baculum discebatur quod nullo modo Diuina natura labefactari possit, sed quasi semper stare, & quodammodo sustinere & fundare omnia. Romulus* zás / Rzymskie Páństwo zákłádáiac / ná Kapitolium wystáwił

(Macrobius lib. 1. Satur. cap 21. Diodor. Siculus in Hist:)

(S. Cyril. Alex. Contra Iulianű lib 9 Liuius decad: 1. lib. 1.)

bálwan

bałwan Jowiszá rzeczony Iupiter Stator *Jowiß vstáná-*
wiáiący; Dawßy mu w rękę laskę ábo berło/ áby nim
wspierał y vtwierdzał nowozáłożony świát Rzym-
ski. Potomnieyßych czásow *Sempronius Consul*, Dio dei Siculus in Hist.
Rzymski kazał támże niedáleko wystáwić Wulkáná/ á
on iákoby owoż berło Jowißowe przekowywał w
berlá álbo w laski mnieyßych Bogow; iuż ná *sceptrū*
Plutonowe/ iuż ná trozab Neptunow/ iuż ná bulawę
Marsową/ iuż ná Káduceuß ábo laskę Merkuriußo-
wą/ z dokłádem; *Et vos fulciunto.* Jákoby rzekł/ y
wy też mnieyßy Bożkowie / wy świátá tegǒ Pánowie
pospołu z Jowißem ten świát wspierayćie: á wiedzćie
że wáße wßytkie władze y berlá są vdzieleniem iákim-
si naywyżße° berlá Jowißowe°. To Pogáńska sub-
telnosć. A owo zás z Páwłá S. nay pierwßa y nay-
gruntownieyßa Chrześćiáńskiey Polityki prawdá. Ad Roman. 13.
Potestas à Deo. *Władza od Bogá.* Berło Krolewskie
iest cząstká iákaś / iákimsi vdziałkiem berlá Bożego.
Sceptrum Regium supplementum est Diuini. Mowi *Tyrius*
Maximus, Berło Krolewskie iest dopełnieniem iá-
kimśi berłá Boskiego. Wspiera Bog świát Polity-
czki: ma go wspieráć y Krol. Ale Bog swym wła-
snym sobie iákoby z nátury wrodzonym berłem / ktore
się od władze y sámey ręki Bożey oddzielić nie może.
Bo iáko złota Koroná wrodzona iest głowie Bożey/
Caput eius aurum optimum: ták złote *sceptrum*.

wrodzone ieſt Ręce Bożey. Manus eius tornatiles aureæ,
Cant. 5. plenæ hyacinthis. *Ręce iego Boskie ſą iákoby ze złot*
vtoczone y hiacynthámi iáko drogiemi kámieniámi
ná kſztałt berłá nátknione. Krol zás wſpiera świá
Polityczki berłem y Láską albo władzą y mocą/ ſobie
od tegoż naywyżſzego Máieſtatu vdzieloną. Wie
iáko Berło Krolewſkie / ieſt vdzieleniem iákimśi y
ſupplementem berłá Boſkiego: ták zás Láſki Már-
ſzałkowſkie/pieczęći Kánclerſkie / Buławy Hetmáń-
ſkie / á rzekę śmiele Kopije y ſzáble Rycerſkie / ſą
dodatkámi y ſupplementámi Berłá Krolewſkiego.

Ouid in Heroid: Anneſcis longas Regibus eſſe manus?

Mowi Poëta ſtáry. *Azaś niewieś że v Krolow*
długie ſą ręce. Jáko to v Krolow długie ręce: czego
krol niemoże dośiądz ręką/dośięże Berłem: czego nie-
dośięże ſwym berłem / dośięże Márſzałkowſką Lá-
ſką/ dośięże Kánclerſką Pieczęćią/ dośięże Hetmáń-
ſką buławą/dośięże Rycerſką kopią y ſzáblą. Pá-
miętaycie ná to Jáśnie Wielmożni Senatorowie kie-
dy ná plácách rządow y dzielnośći wáſzych z tymi do-
ſtoieńſtwá wáſzego kleynotámi ſtawaćie / że te wáſze
Láſki/ te Pieczęći/ te Buławy/te Kopije/te Száble/
ſą ſupplementámi/ſą vdziałkámi ręki y Bożey y Kro-
lewſkiey: Záczym Et vos fulciunto. *y wy wſpieraycie*
vpádáiący świát Polityczki/ á to nie tylko z Krolem

ále

Ale y z Bogiem. Wiedzćie że káždy z was/ z owego pocztu politycżkiego / o ktorym Iob S. mowi. *Sub quo curuantur qui portant orbem.* inszy czytáią z Chaldayskiego/ Cui curuantur qui fulciunt orbem. *Ktoremu się (to iest naywyzszemu Pánu) kłániáia, ktorzy świát wspieráia.* Iob. 9.

¶ Tu iuż mam rum y mieysce pokázáć/ iáko Jáśnie Wielmożny Jan Stánisław Sápiehá wielki W. X. Lit: Márszałek/ tey Senátorskiey swoiey/ á miánowićie Márszałkowskiey wokáciey / podług Chrześćiáńskiey polityki dosyć czyniąc Laską swą y władzą/ od Królá á naprzod od Bogá sobie vdźieloną / ten nász świát polityczki wspierał/ y wspieráiąc poległ.

¶ Pisze Thomacherus : że ná pogrzebie Luizego Scipioná sławnego Máreszálá Fráncuzkiego/ y naywyższego rządźce/ Dworu támecznego/ nieśiono Laskę złotą przed truną. Z rękoieśći iey wynikały trzy lilie/ (Herb Królestwá Fráncuzkiego) niżey w zdłuż ná sámey Lasce/ te słowá rysowáne były. Non Genere tantùm, sed & Ore, & Re, Scipio. *Nie tylko vrodzeniem ále y wymową, y rzeczą sámą Scipio.* Wiec to słowko Scipio w iezyku Láćińskim brzmi toż co kostur álbo Laská ktora sie wspiera. Sens tedy był / że ten wielki Máreszal/ był nie tylko wysokim vrodzeniem / ále y mądrą wymową y skuteczną Dźielnośćią Scipionem / to iest Laską y podporą Królestwá Fráncuzkiego

Thomacherus lib. 3. de insignibus Heroum cap. 23.

Alex: ab Alex: lib 1. cap 9.

kiego. Ten że ia właśnie napis/przy tey pogrzebney żałobie/ten nagrobek ná tey obumárłey/ Jáśnie Wielmożnego Jáná Stániſłáwá Sápiehi Wielkiego W. X. Lit. Márszáłká Laſce ryſuię. Non Genere tantùm ſed & Ore & Re Scipio. *Nie tylko wyſokim vrodzeniem, ále y mądrą wymową, y odważną dźielnośćią był Scipionem.* był podporą y *R. P.* y Kośćiołá Chryſtuſowego. Poczynam od pierwszego.

Non Genere tantùm Scipio

Nie tylko Vrodzeniem Scipio.

Są niektorzy/ Przezacni Słuchácze/ktorzy tylko wyſokim vrodzeniem ſą Scipionámi / ſą Oyczyzny podporámi. Miałem Prádziádá Woiewode/ Dziádá Hetmáná / Oycá Kánclerzá / Stryiá Biſkupá. Chwałá Bogu. Ale czyiemiż to Laſkámi / czyiemi Buláwámi / Czyiemi Páſtorałámi oyczyzne wſpierasz? y cudzemi, y iuż zprochniáłemi. Nie ia ále Swięty Náziánzenus ztákim śię domatorem ták rozpráwuie.

Gregor. Nazian. *Clara ſum ſtirpe, ais. quid ergo? verminoſo nimirũ & putrido, patris & aui ſceptro niteris, & ruinâ potiùs quàm fulcro fulciris, ſolis alios ſepulchris vincis, & reſcriptis nouis, queis ſcriptus ſed non educatus es.* táki záiſte nie tylko miley Oyczyzny álbo Kośćiołá

Bożego/

Bożego / ále áni własney fámiliey sławy wesprzeć może. Innitetur super Domum suam & non stabit, fulciet eam & non consurget. *Bedźieśie podpierał domem swym, á nie ostoiśie, będźie go wspierał, á nie powstanie.* Czemu? bo *Genere tantùm Scipio.* Tylko się wysokim vrodzeniem gnáruie / tylko chełpliwy ow ỹ / ó swoiey Fámiliey y nie przegadánym ięzykiem! tylko owa chluby łaszczka / ó ktorey Mędrzec: In ore stulti virga superbiæ. *W ustách głupiego laská pychy.* W ręku iey v niego nie obaczysz. Pospolita to gdźie ręka y rzecza nie możesz / ięzykiem y chlubą nádstáwiáć. Spytána Rebeká tylko ó Oycá; y oycá / y dźiadá / y babkę / wywodźi. Cuius filia es? filia sum Batuelis filij Nachor, quem peperit ei Melcha. *Czyiaś ty Corká? iestem corká Bátuelá Syná Melchy, ktorego vrodźiłá Náchorowi.* A Dawid záś spytany ó cała fámilia / tylko oycá wspomina. De qua progenie es ô adolescens? dixitq; Dauid: filius Isai Bethleemitæ ego sum. *Z ktorego rodu idźie ten młodźieniec? Synem Isai Bethleemczyka ia iestem.* Coli zá przyczyná / że Dawid zacney fámiliey zámilkł; á Rebeká y śrzedniey nieprzepomniáłá. Miał Dawid w ręku Goliatowa głowę ieszcze świeża krwia pluszaca / oczywisty zacnośći swey wizerunk: A Rebeká tylko wiádro z woda y to tylko dla wielbladow. Ow dźielnośćia swoia y siebie sámego / y fámilia y oyczyznę dźwignął: owá dźielność słowy y fámiliey

Iob: 8

Prou 14.

Gen: 24

1. Reg: 17.

C

wy-

wywodzeniem wetowáć chćiáłá. Hieronym S. wystáwuiąc nagrobek Fabioli/Rzymskiey Herdinie/ ták mowi: *Alius forsan memoraret Quintum Maximum, vnus qui nobis cunctando restituit rem, & Fabiorum gentem proferret in medium; diceret pugnas, describeret prælia; & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolam venisse iactaret; vt quod in flore non poterat, in Virgis & radicibus demonstraret.* Ták Rebeká / czego wsobie wystáwić niemogłá / iáko wznikáiącym dopiero ku iećiu wystáwiáłá w dawnych fámiliey swoiey podporách y Laskách. Ináczey Dawid: Vide mihi pastorem puerum (mowi o nim *Isidorus Pelusiotes*) baccillo vnico & familiam suam, & Iudæam sustentantem. *Bá pátrzieno (prawi) na iednym pástuße, á ono y fámilia swoie, y cáła żydowską kráinę iákobyśie ku vpadku chyląca, iednym posoßkiem wspiera y zádzierżywa.*

Hieron. in Epitaph Fabiol.

Lib 1 Epist.

¶ Co iuż rzekę ó Jásnie Wielmożnym Janie Stanisłáwie Sapiehy Wielkim W. X. Litt. Márßałku: *Non Genere tantùm Scipio.* Nie tylko vrodzeniem wysokim był Scypionem, był podporą chwieiącey śię często Oyczyzny y Kośćiołá Bożego. Prawdá to/ że gdy oraz spoyrzę ná linią Jásnie Wielmożney Fámiliey Sápieżyńskiey: spoyrzę ná iedno gáłęziste / y rozłożyste / drzewo / ktore wßystko buyno w przezacne Oyczyzny y dobrá pospolitego podpory/ w Laski

iuż

iuž mnieyße iuž więkße / w pieczeći iuž mnieyße iuž więtße / w Buláwy iuž mnieyße/iuž więtße/ wyso- ko y ßeroce wyrosło. Spoyrzę/ iáko / álbo ná one w Megáreńskim rynku wyrastáiące/ á miásto owocow helmy y ßyßaki plodzące drzewo. Spoyrzę/iáko ná one poświęcona Jowißowi w Dodonie dąbrowę/ z ktorey się gáłęzi/ chybá álbo Merkuriußowi ná Láske/álbo Minerwie ná oßczep / álbo Marsowi ná re- giment / álbo dawnym Spártańskim Krolom ná sceptrá/álbo Areopágitskim sędziom ná pálcaty/álbo sámemu Jowißowi ná Berło odćinać niegodźiło. Diod. Siculus in Hist:
Spoyrzę/iáko ná ogánistą/ y plodną winną máćicę/ ktorą Astiáges Krol Medski przez sen / z potomká Pausan. in Atticis.
swego wynikáiącą y ćieniem ßerokie Páństwá okry- wáiącą widźiał. Y mowię do ćiebie Jáśnie Wiel- możny W. X. Lit. Márßálku / co niegdy Ezechiel Prorok mowił do zacnego w Jsraelu Potentatá. *Mater tua quasi vinea* (siedmdźiesiąt Tłumáczow- czytáią) *Mater tua quasi vitis ; in sanguine tuo* Ezech. 19. v. 10.
plantata, frondes eius & fructus eius creuerunt . & facta sunt ei Virgæ solidæ, in sceptra dominantium, & exaltata est, statura eius inter frondes, & vidit altitudinem suam in medio palmitum suorum, Mátká twoiá / przezacna fámilia twoiá cny Márßálku/ we krwi twoiey dawnych onych Sapiehow przodkow y bohaterow Litewskich zrodzona/ gáłęzie iey y

 owoce

owoce iey vrosly y stały się iey Laski mocne y trwáłe ná kształt berł panuiacych: były rdzialkámi y supplementámi berł Xiążąt Wielkich Litewskich / Monárchow Wielkich Polskich: y wyniosł się wzrost iey midzy gáłeziámi/ y obaczyłá wysokość swoie w mnostwie látorosli swoich. Tám widzę wierne miłey Oyczyzny *fulcra*, Bogdaná ná Opákowie y Jelney w siewierskiey ziemi Sápiehę Woiewodę Smolenskiego małżenstwem Xiężny Siewierskiey słynacego: Widzę Iwáná Sápiehę Woiewodę Podláskiego: Bogdaná drugiego Sápiehę Woiewodę Minskiego/ Andrzeiá Sápiehę wprzod Połockiego/ á potym Smolenskiego Woiewodę. Widzę Páwłá Sápiehę Kásztelaná Kiiowskiego. Iwáná Sápiehę Siemionowicza Káncletzá W. X. Lit: Bogdaná/ Stepháná/ Krzysztophá/ Pisárzow W. X. Lit: widzę Stárostow y Tenutarzow / Pułkownikow y Regimentarzow. Co powiem ô tobie Andrzeiu Sápieho Woiewodo Nowogrodzki / ktorys zá Pánowánia niezgászoney sławy Stepháná Królá / á sprawowániem wielkiego Mikołáiá Rádziwiłá Hetmáná Litewskiego / w Iflanciech pod Wenda w szczupłym czterech tysiecy woysku dwádzieścia cztery tysiace Moskwy ná plácu położył: dwuches Woiewodow Moskiewskich poimał / zobozus nieprzyiacielá wyzuł; dźiáłás/ chorągwie / y insze dzielności y męstwá twego

Starouolscius in Sarmat: bellatorib. Num. 110.

trophaa

trophea pobrał/ y walecznemuś onemu Krolowi od-
dał: Ktora ták będzie niewdzięczna potomność/
ktorábyćie przepomniáłá Iánie Sápiechó Stárosto
Vświátski: tyś wiele rázy ná mieyscu niezámierzkley
po wszystkim świecie pámięci Hetmánow/ Mikołáiá
Radziwiłá y Janá Károlá Chodkiewiczá woyská Staro-uolscius
spráwował: tyś pierwszy zá czásow nászych Mo- in Sarmat. bel
skiewskim Cárstwem zátrząsnął: tyś wiele zamkow latorib:
y miast/ Prowinciy/ y Xięstw Moskiewskich pobrał: Num. III.
tyś odważnemi swemi chorągwiámi Wolgę y Okę
obegnał: tyś szerokie między tymi rzekámi polá/ ge-
stym Moskwy trupem okrywał/ á osobliwieś pod
Troycą strászne Tyraná Szuyskiego ó stu tysięcy
Woysko poráził/ y ośmnaście tysięcy nieprzyiaciół
ná poboiowisku zostáwił; á strách y grom narodu
nászego/ áż zá Persią y Tátáry Aziátyckie zásłał.
Iesz czechmy łez nie otarli y po Lwie Sápiehi Woie-
wodzie Wileńskim wielkim W. X. Litew. Hetmánie/
twoim wielki Márszałku/ rodzicu. ó ktorym co po-
wiem? Natura, virtus, & fortuna, fecerant compendium. Sidon.
Natura w rozliczne talenty bogáta; Cnotá nigdy Apollinaris in
szczęśliwością nie wyniesiona/ nigdy cudzą zazdro- Epist.
ścią z biegu y z státku swego nie zrážona; Szczęście ná
wszystkie co przednieyszych dostoieństw stopnie wy-
wyższone/ y niesłycháným obyczáiow y affektow vło-
żeniem vpiástowáne/ ni komu nieprzykre wszystkim

mile; summáryusz nam iákiś ná tym świećie Polity-
ckim wszelákich szláchecktich y Senatorskich doskoná-
łośći/ wnim były wystáwiły. Wdzieczna iest/ y przy-
szłych czásow wdziecznieysza iesscze będzie dzielnośći y
prac iego ták w boiu/ iáko y w pokoiu zlota Oyczyzná
gdy sie po máłu *iudicia* ludzkie przetrybuia: á spoy-
rzawszy czego pulnocny szwedzki *furor* w cudzych
Páństwách nábroił/ iáko lubo z záwołánemi w Chrze-
śćiáństwie Woiownikámi wiele dowodził/ iáko pręd-
ko/ od pulnocnego sie nad Szczećinem zápędziwszy
morza/ zá Odrę y Albim/ zá Ren y Dunay západł/ y
ledwie sie o Tátry Niemieckie otráćił; Spoyrzawszy
(mowię) ná to wszytko dopiero z soba vważa y o-
szácuia máłoli Lew Sápieha iednego Xięstwá Het-
man dokazał/ teyże iuż y ná ten czás z potężnioney y w
Inflanciech rozpostrzenioney furiey/ zá Dźwine y po-
glądáć niedawszy / y támte wszytkie od pulnocká
śćiány/ iuż przez kilku fortec odebránie / iuż przez po-
ććiwe pokoiu kondycie vćiszywszy. Owo zgoła
widze że to wszytko ogániste przezacney Prosápiey
Sápieżyńskiey drzewo/ ták sie szczęśliwie wzniosło / że
Ezech. 19.v.11. gdzie okiem rzućisz / *Facta sunt ei Virgæ solidæ.* gálę-
zie iego stálysie Lastkámi trwálemi / y pod ćiężarem
miley oyczyzny nie przełomionemi. Ale cożż dosyć
ná tym było Jásnie Wielmożnemu W. X. Lit. Már-
szálkowi tą Rodzicá / tą przodkow y powinnych
swoich

swoich sławą Oyczyzne y Kościoł S. wspieráć: dosyćby było. Ktezyppowi w Attenách ná tákiey Chábriążá rodzicá dzielności: dosyćby było Archidámowi w Attice / ná tákim przodká swego Herkulesá męstwie. dosyćby było Quintusowi Fábiusowi w Rzymie ná tákich wielkich Fábiuszow Maximow záslugách: dosyćby było Eliezerowi Moyżeszowemu wyrodkowi / ná Oycowskiey oney cudotworney Lásce: ná ostátek dosyćby było niewieściuchowi stárszego Affrikáná synowi Scipionowi / ná sławie oycowskiey / y wszytkich inszych Scipionow fámiliey polegáć. Jáśnie Wielmożnemu Janowi Stánisławowi Sápieżie / ná zacnych Przezacney Sápichow fámiliey dzielách y cnotách polegáć / y iemi dobro pospolite dźwigáć nie dosyć było. Non Genere tantùm Scipio, *Nie tylko wysokim vrodzeniem Scipio.* Mowię ó nim / co rzekł wielki Casziodorus ó Aurelianie Wenántiuszu / Ipso ætatis, ingenij, virtutis flore, spes publicas statim fulcire cæpit. *Samym, wieku, dowćipu, y cnoty kwiatem nádzieie wszytkich záraz począł wspieráć.* Fulgos. lib. 3 c. 5. Plut. in Græcor. Impp. apoph. Valerij Max. lib. 3. c. 5. Fulgos. lib. 3. cap. 5. Valer Maxim. lib 3. cap. 5. Cassiod. in Epist.

¶ Ostáteczne one z Ezechielá pomienione słowá / ták dáley siedmdziesiąt tłumácza. Mater tua quasi vitis, & quasi flos factus es Virga solida. *Matká twoiá iáko winna máćicá, á iáko kwiát, stáleśśie Laská mocna.* Co to iest / że pierwey rzekł Prorok quasi flos *iáko kwiát*? ábo też to nie tylko Laski / ále y kwiatki Oyczyzne wspieráią?

ráią? Wspieráią. Pámietáią łáski wáße/że filary/ ktore wßytek Kośćioła Hierozolimskiego sklep dźwigáły/ Capitella álbo nagłowki miáły z leliey odlewáne. *Capitella columnarum, quasi opere lilij fabricata erant.* Zá y oblubienicá Chrystusowa / Kośćioł S. Policia Duchowna / w pieniach Sálomonowych

Cant. 5. pilnie prośi: Fulcite me floribus. *Wspieraycie mie kwiatkami.* Per flores (mowi S. Grzegorz wielki) Tyrones & Incipientes designantur. *Przez kwiatki znaczaśie ci, co śie dopiero wcnotách ćwiczyć poczynáią.* Wiec iáko Duchowna / ták y Swiecka Policia ma swoie kwiatki/ktorymi śie podpiera. Panie owo/ co śie z młodu w strzemięźliwośći / w czuynośći / w skromnośći/ w pokorze wnabożeństwie / w vmiejetnośći y w gorliwośći / w rzeczách do Religiey Kátolickiey przynależacych / ćwiczy; kwiát to. Co śie nie ladáiakiemi krotofilámi báwi/ále stanowi Szláchecki emu przystoynemi zábáwámi; co śie vczy koniá przystoynie osieść/ luk ciagnać/kopia gládko złożyć: y to kwiát. Co pomálu domowego Kráśomowstwá náwyka / historyki y Polityki wártuie; á ieśli go do cudzych kráiow posla / nie skokomśie nie plesom / nie báletom/ále dobrym obyczáiom/ zdrowym rzadem/ porzadnym miast / budynkom/ y twierdzom / iednostáyney po wietßey cześći Religiey przypatruie: y to kwiát: y iuż wspiera y Oyczyzne y Kośćioł Boży/ ieśli

ieśli nie rzecza sáma przynamniey piekna nádzieia. O tákie was kwiatki zemdláła Oyczyzná często pro-si/ Jáśnie Wielmożni Pánowie. *Fulcite me floribus.* Nie kryćiesie z nimi wcieniu / w pokoiách / miedzy pápinkámi. áni ich też chowaycie w owych wielkich choć málowánych dzbanách ; inácżey pewnie á pewnie wiedzćie że názime pomkna do piwnice. Wychowywaycie ie wzorem Chrystusowym. Ego flos campi, *iam kwiećiem polnym.* Pokázuyćiesie z nimi ná słońcu/w polu Akádemickim/álbo w Rycerskim álbo Dworzáńskim. Tylkoć sie ná tych wárßtátách odlewáia owe Capitellá owe Cereuelá dobre / y zgodne ktoreby Oyczyzne y Kośćioł Boży wspieráły ; y was Jáśnie Wielmożni PP. iáko dobrá pospolitego filary ná kßtalt Capitelow koronowáły. Boć filius sapiens corona Patris, *Mądry syn iest wieńcem Oycá swego.* Ktemu ieśli chcećie żeby te kwiatki wáße wyrosły też kiedy w takież Kolumny/czći Bożey y Oyczystey / iák nadáley ich od siebie oddalayćie / á y tám nie ná swowoli/nie ná zbytkách / nie ná rostkoßách ále w kárnośći/ w nabożeńst wie á podczas y wśćisłośći / niech wzrastáia.

§ Sa tákie kwiatki / co wyrastáia w iákieś Columellas álbo słupiki ; zowia ie Gránádylámi. Ale gdzie y iáko rosta : rosta dáleko / áż w Indiách: rosta miedzy cierniámi / gwoździámi / biczámi y inße-

Ionston. in Admirandis Plantarum.

inszemi meki Chrystusá Páná naczyniámi.

¶ Rosł tym własnie dobrego wychowánia trybem Jásnie Wielmożny Jan Stánisław Sápiehá Wielki W. X. L. Marszałek. Ná sámym własnie lat swoich wzniku / ná cwiczenie do Wileńskiey nászey *Societatis* Akádemiey oddány znácznie miedzy rowiennikámi / y wnabożeństwie / y w náukách wyzwolonych zákwitnął. Niebyło nic wnim / nierzkam swowolnego/ ále ani porywczego / áni rozpieszczonego. Niewstydził się Syn Senatorski / często w owych disciplinántow processiách iść w prostym worze / y z drugiemi dysciplinuiac się Páná Bogá zá miłą Oyczyznę y pomnożenie Kościołá Bożego prosić. Ná tym polu nábráwszy wsie zdrowego pobożnosci / y poćciwych náuk soku ; łacniey y bezpieczniey / w tymże wszystkim wzrastał ná cudzoziemskich niwach. Niebyło Historyká / Polityká / Krytyká / ktorego by nie przewártował : nie było znácznieyszego w Europie iezyká / ktoregoby prędko niepoiął : nie było miástá álbo mieyscá/ do vyrzeniá zgodnego / ktorego nie zwiedził , niebyło cwiczenia synowi szláchetkiemu y Senatorskiemu należytego / w ktorym by miedzy cudzoziemską młodzią nieprzodkował : Nie było Przenaświętszey Bogárodzice álbo Congregáciey / álbo Kościołá / álbo mieyscá osobliwym iákim / ku teyże przenadostoynieyszey Mátce nabożeństwem znácznego;

go; gdźieby wizerunku iákiego známienitego gorliwośći swoiey ku czći teyże niebá y ziemie Krolowey/ niezostáwił.

¶ Coż ządźiw że ten Kwiát z cudzoźiemskie° przesádzony polá/godźien był záraz pokoiu wieczney pámięći Zygmuntá *III.* Krolá Polskiego? co ządźiw że śię tám zálećiwszy pieknym skromnośći y vkłádnośći / pieknym czułośći y dźielnośći / pieknym wiernośći y bogoboynośći zápachem / stałśię prędko godny W. X Lit. y stołu/y naywyższego stołowego vrzędu? Co ządźiw że w rychle potym vrost w Láskę mnieyszą Márszáłkowską/á niedługo y w Wielką? quasi flos factus es Virga: *iáko kwiát stałeśśię Láská.* Ten iest sposob włáśnie od Bogá przykazány/ Ktorym wielcy ludźie w dostoieństwách swoich rosć máią. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: *A żaden sobie czći nie bierze; iedno ktory bywa wezwan od Bogá, iáko Aáron;* Kiedy chćiał Bog wszechmogący powoláć Aároná ná wysoką Arcykápláńską dostoynosć / kazał Moyzeszowi nábráć lásek od dwunastu pokolenia Zydowskich: *Ktorego* (práwi) *z tych obiorę, zákwitnie láská iego, y záhámuię od ćiebie szemránie Synow Izráelskich, ktoremi szemrzą przećiwko wam.* Vsłuchał Moyzesz Páná; *Nábrał Lásek od dwunastu Pokolenia, y położył przed Pánem wprzybytku Swiádectwá. Názá-* Hebr. 5. vers. 4.

iutrz wróćiwszy się nálazł, iż zákwitnełá Laská Aaronowa w domu Lewi: y gdy ná pecznialo pakowie, wyszły kwiatki. Przestáli zá tym szemráć Synowie Izráelscy / że ich minawszy Moyzesz sámego Aároná ná stopniu Naywyższym Arcykápláństwá wystáwił. Słusznie: bo nie dosyć miáłá Laská Aáronowa nátym / że to drzewo z ktorego wzieta byłá kwitnelo/ále y sámá iuż z niego wydzielona zákwitłá: á to nie wiele czekáiąc/ nie długo zielona nádzieią

Ibidem Num.17 oczy ludzkie pasąc. *Turgentibus gemmis* (mowi pismo S.) *eruperant flores, qui folijs dilatatis in Amygdalas deformati sunt.* Ze wszytkich drzew Migdałowe nayprędzey kwitnie: czym Bog dał znáć / że ten wielkich vrzedow y dostoieństw Naygodnieyszym/ ktory nayprędzey w przybytku Swiádectwá/ przed Pánem we wszytkie cnoty Bozkie y Polityckie zákwitnie. A ktoryż sie przybytek może lepiey názwáć przybytkiem Swiádectwá / iáko pokoy Krolewski/ iáko Dwor Páński / iáko ten wszytkim w nászey Oyczyznie/ dzielnosci/ wiernosci/ czulosci / otworzony plác? ktoż tu może szemráć / kiedy wielkie Pánietá pretko z niższych dostoieństw stopniow ná wyższe postepuia/ gdy ich Jáśnie Wielmożne Laski/ nie tylko vrodzeniem wysoki ná ále y własna cnota / y cwiczeniem / y wiernemi posługámi / drugich czesto vprzedáią / y są Non Genere tantùm Scipiones; *Nie*

tylko

tylko sáma fámilia miłey Oyczyzny podporámi. Ale iuż dalej postepuie.

Et ore Scipio
J mowa Scipio.

¶ Abo też to madra wymowá iest Laská/iest podpora Oyczyznie: iest. Pismo S. wyráźnie madra y skuteczna wymowe v Jzáiaszá zowie Virgam oris, Laska vst. We Włoszech w Bráciáńskim stárym Xiażat Vrsynow Kosciele/ námálowano okragły świát od dwunastu Lask wspárty; z napisem: Prædicatio Euangelij. iákoby to dwánaście lask Apostolskich/ ábo Euangelia przez nich roznieśiona / świát dźwigálá: Jn omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum; Symmachus czyta/ & fines orbis terræ stant super verba eorum, y gránice okregu źiemie stoia ná ich słowiech. Wiec iáko wymowá duchowna dźwiga świát duchowny / ták wymowá świecka/dźwiga świát Polityczki. Isaiæ 11. Psal: 18.

¶ Dźwigał świát Polityczki Virgâ oris sui Jáśnie Wielmożny W. X. Lit. Márszálek / á to nie iedna. Dźwigał Laská Poselská w legáciách: dźwigał Deputátská w Trybunałách: dźwigał Márszálkowsk a w Senacie. Jáko poważna / iáko madra / iáko v wszystkich przyiemna mowá iego byłá / wyswiadczy nam sławnie iego od Zygmunta III. świetey pamieci

mieći Krolá / do Naiáśnieyszeğ Cesárzá Chrześćiáń- skiego / w wielkich práwách poselstwo / náktorym go Poseł Hiszpáński y Florentski/dla złotey y nie prze- (Plutarchus.) braney u słowiech y w rzeczách obfitości. *Os Sarmatiæ* (iáko kiedyś Atheńczykowie swego Demosthe- nesá *Os Græciæ*) názywáli. Wyświádczy druga ieğ świeższa do tegoż niezwyciężonego Cesárzá Chrze- śćiáńskiego wypráwa: gdyż go témtenże Maiestat dla osobliwey skromności / obyczáiow vkládności/ sercá wspániáłośći ále osobliwie dla wielkiey w rze- czách Polityckich biegłości y mądrych mow/nie tylko cześtą konuersátia/ ále y Złotym á wolnym do swego pokoiu Kluczem vraczył / y tytułem Páństwa Rzym- skiego Xiążecym ozdobić chćiał; bysie tym był skro- mnie razem wspániále niewymowił; że w iednym szláchćicá Polskiego tytule wszytkie iuż był do Wie- dniá sobie przyzwoite y podobne tytuły / przywiosł. To Laská Poselska.

¶ A o Lasce iego Deputátskiey co powiem? Rzą- dząc Trybunalskie koło kilká rázy wielki mądreğ/ czu- łego/y spráwiedliwość świeta miłuiącego Márszał- ká wzor po sobie zostáwił. Izáiasz w Rozdziale 11. wystáwuie dziwnego iákiegoś Márszałká á bez po- chyby sądowego: Iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ & percutiet terram Virgá oris sui. *Bedźie strofował w práwośći zá ćichemi na źiemi, y*

vderzy

vderzy w ziemie L*aska vśt swoich.* Trzemá śie tu dziwuie rzeczom. Naprzod przecz dobremu śedzie- mu tylko vbogie każe Bog wszechmogacy sadzić w- sprawiedliwośći: ábo też nie trzebá y Pánow w- spráwiedliwośći sadzić? Pewnie to Pan Bog ma- dremu Márszáłkowi rozkázuie / áby záwaśnionych przeciw sobie Pánow/nie *viâ iuśtitiæ*, nie przez zgiełk práwny/ ále przez compositia y zgode iednał: bo by tám iáko/miedzy wielkimi/do wielkich waśni y rośtyr- kow łácnie przyszło. Dobry wykład; ále y to nie na- gorszy. Jako dom nie tám wspieráia gdźie śie nie wáli/ále tám tylko gdźie śie wáli/ álbo łacniey vpáść może; ták dobry sedzia nie ták ma spráwy wielkich Pánow wspieráć / ktore przez śie y nákłádem / y Po- tentia/y respectámi stoia: iáko spráwy vbogich ktore bez tych wszytkich podpor/sáme przez śie łacnośie wá- la. Powtore dziwuieśie: czemu Prorok dáie Laskę Márszáłkowi/ nie wrece ále wustá: *Percutiet ter- ram Virga oris sui?* Dawny to stroy Boży; ludzie trzymaia miecz goły w reku/á Bog wuśćiech. *De ore* Apoc:1
eius procedebat gladius, Tákże też ludzie trzymaia laski w reku/ á Bog wuśćiech. iednoż to v Bogá y iezyk y reká wymowić y wykonáć: *Dixit & facta* Psal:148
sunt. Potrzebuie zgoła Bog tákiego w Trybunale Márszałká/vktoregoby niemal iednoż był iezyk z reká/ co by przykłádem nie nárázoney w vbogich spráwie-
dliwo-

dliwośći/ á podczas y ſwych włáſnych krzywd vſtá-pieniem/ y owβem βczodrośćia y podupadłych ludzi rátowániem miłość ku nimże Chrześciáńſka w Kol-legách ſwych pomnażał. Potrzecie dziwuieſie/ czemu Bog Laſka vſt każe bić w ziemie. Czy to dla tego/ że dobry Márβalek/ nie tylko ma owa drzewiána la-ſka bić w ſtol Trybunálſki ále y *Virga oris* vderzáć/ w coż? *terram, terram*, to ieſt kruβyć w Kollegách ſwoich reſpekty y fawory ziemſkie. Czy dla tego/ że iáko Bog kiedyś Moyzeβowi kazał / vderzyć w twárda opoke/ y zniey wybić/ wytryſkáiaca wode/ á

Exod. 17. v. 6. lud zprágniony napoić ; Percuties petram & exibit ex ea aqua, vt bibat populus; *Vderzyβ w opoke, á wynidźie zniey wodá aby pił lud* : Ták madremu Márβálko-wi każe y w naytwárdβe/ y wnaytrudnieyβe ſpráwy vderzáć *Virga oris*, áby ztámtad/ wytryſnelo zrzodło/ z ktoregobyſie nápili owi przez długie terminy zwło-czeni / oni co iuż przez kilká / álbo y kilkánaśćie lat/

Matth. 5 Eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. *Lákna y prágna ſpráwiedli-*

Pſal. 84. verſ. 12. *wośći. Theodoretus* tłumácząc słowá Pſálmiſty: *Ve-ritas de terra orta eſt.* ták mowi : Vt ſæpe fons in ter-ra, ita veritas in cauſis latet, percute ſemel & ſtillabit, percute iterum & fluet, percute tertiò & exundabit. *Jáko zrzodło w źiemi, ták prawdá czeſtośie w ſpráwách táy vderz raz ábedźieſie ſaczyłá, vderz drugi raz á popłynie, vderz trzeći raz á iuż y wyleie:* nápije ſie iey káżdy

áż

áż do woli / á to bez dátku / bez zapláty / dármo / właśnie iák wody. Piekny sędziom ziemskim przykład dáie sędzia niebieski. Stánęło raz przed tronem iego niezliczone mnostwo iákichsi ludzi: *Qui venerunt ex magna tribulatione*: Coż daley: *non esurient neq; sitient amplius, quoniam Agnus qui in medio Throni est, deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* A sędziowie Swiátá tego sámi podczás te smáczne prawdy wode (bá by ią teżiáki Kany Galilieyskiey przez cáłą noc gárcámi y po osmiu złotych noszono) wypiwszy / vbogim ludziom *fontem lachrymarũ* niewyczerpáną gorzkiego ná cáły wiek płáczu krynice zostáwuią.

Apoc. 7 vers 16.

Thren. 1

¶ Nie iest iednák opátrzność Boża ták skąpa / żeby podług regul swoich niebieskich / sędziow nam y Márszálkow sądowych náziemi niewystáwiáłá. Miedzy inszemi wystáwiłá nam byłá ná wieczną potomności pámiątkę y przykład Jásnie Wielmożnego Janá Stánisłáwá Sápiehe. Kto więcey miedzy znácznemi stanámi / y fámiliámi / zástárzáłych Kontrouersiy vspokoił: kto bácznie y pilniey / tám Láskę Márszálkowską y potenciey swoiey *fulcra* obracał / gdzie snádniey y prędzey spráwiedliwość dla vbostwá / dla niedostátku / dla boiázni / dla vciśnienia od Potentatow ostábiec y vpáść mogłá:

Kto ſkuteczniey y ßczeſliwiey *Virgâ oris*, złota oną wymowy ſwoiey podporą dźwigał ná práwnym plácu pod vpádłych ziemian / oſierociáłych wdow/ vkrzywdzonych ſierot : Niedźiwuyćieſie Przezacni Słuchacze / ſpráwowałſię ſam z mnieyßemi ſtany / podług miłośći práwie Chrześciańſkiey/ podług wſpániáłośći práwie Sápieżyńſkiey. W ták rozległych / ßerokich / w rożlicznych dobrách y maietnośćiách z naymnieyßemi ſąſiády / ták ſię ſkromnie / ták cicho / iáko z rownemi ſobie záchował / żechmy nigdy ô żadnych w tym ſkwierkách / ô żadnych iego práwnych gomonách / álbo zaśćiách nie ſłyßeli. Wielka to á záiſte rzadka wielkich Pánow / y ná ziemi v ludźi/ y w niebie przed naywyżßym Máieſtatem pochwałá. Wielka y to/ że pod czás y ſwego ledwie kilka słow przeiednány nie raz vſtąpił. Wielka że niektorych zubożáłych ; y od więkßych ſtanow vciśnionych y z máietnośći obnáżonych / żadnym docześnym pożytkiem nie vwiedźiony / żadna nie przyiáźnią nie wzniecony/ ſáma tylko miłośćią Chrześciáńſką y litośćią nád vtrapionemi ſobie wrodzoną wzbudzony / własnym ná práwá koßtem / y potęgą Páńſką rátował. Wielka że wielu iuż ná śmierć ſkazánych wykupił/ á miánowićie w Wilnie młodźianá nieznáiomego / iuż na plác krwáwy oſądzonego / przećiwnę ſtronę tyśiącem

złotych vbłágawßy/od śmierći wyswobodźił. Coż zá dźiw / że ludźi vciśnionych y nędznych *Virga oris*, mądra y skuteczna wymowa broniłá: poniewaß ich y *Virga manus*, y rzecza sáma rátował. Piękna v niego proporcia byłá vst do ręku / y ręku do vst. kogo wspieráłá Łaská / álbo miłosierdźiá/ álbo hoynośći/wspieráłá y Łaská wymowy y kráśomostwá. O iáko często wspráwy dawnośćią/ álbo vpártośćią strون zátrudnione / á práwie opoczysté vderzał / á stámtąd / gdźieśię nikt nie spodźiewał / vtáiona spráwiedliwośći wodę ná ochłodę vtrapionych wybiiáł. Dirupit petram & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina. *Rożßczepił opokę, y wypłynęły wody , płynęły wody ná sußy.* Wody nie ták snádnie płyną ná gory / iáko ná rownine/ álbo doliny : ták słodka oná iego wymowá/ nie ták wysokie Pány/ iáko rowne źiemiány / y mnieyße stany / chłodźiłá. *Abierunt in sicco flumina.* nie owdźie gdźie przed sądem dniem / álbo drugim/ iuż ledwie y rynßtokámi wino nie ćiecze / nie tylko owdźie / gdźie mnieyße rzeczki / y z tąd y z owąd w więtßą wpadáiąc / imioná swoie tráca / ále in sicco *ná sußy.* Mogę záiste ó Łásce iego Trybunálskiey powiedźieć / co *Rupertus* rzekł dowćipnie / ó Moyzeßowey ; *Firma debilitauit , & debilia firmauit : Petram fregit, & fidem in suis stabiliuit.*

Psalm. 104. vers. 41.

Ibidem.

 biliuit.

biliuit. *Fidemné tantùm? imò & ruentem in ere-*
mo Eccleſiam. A ia troche odmieniam. *Justi-*
tiam firmauit: iuſtitiamné tantùm imò & incli-
natam in iudicijs Rempub: O Boże / iáko to
wielka vćiebie y oyczyzny y Kośćiołá twego pod-
porá / nie nárußona w ſądách ſpráwiedliwość! ô
Psal. 44 iáko przed máieſtatem twoim Virga directionis, *La-*
vers. 7. *ská direktorska* Laſká Trybunálſka / może / y wálące
śię nie wiem iákie Páńſtwo dźwignąć!

¶ W naywyżßym konſiſtarzu ſwoim ſtánąw-
ßy / Naywyżßy Máieſtat y zwoławßy zewßyt-
kich świátá tego Párlámentow y Trybunałow / ſę-
dźiow / y Deputatow / máiąc im owe vdźieloney
ſwoiey władzy y Máieſtatu Inueſtiture konfero-
Psal. 81. wáć / (*Ego dixi, dij eſtis,*) Dźiwne do nych
czyni przedmowe. Rzecz wßytke opiſuie Dawid S.
Ibidem. Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos diiu-
dicat. Eripite pauperem & egenum, de manu peccatoris li-
berate. Neſciuerunt neque intellexerunt; mouebuntur om-
nia fundamenta terræ. *Bog ſtánął w zgromádzeniu*
Bogow, á w pośrzodku Bogi ſądźi. Wyrwićie, vbo-
giego: á nędznego z ręki niezbożnego wyzwolćie.
Nie vmieli áni zrozumieli: záchwieiąśię wßytkie
grunty ziemie. Naprzod Prorok S. wßytkim
Párlámentarzom / wßytkim ſędźiom / dáie tytuł
Bozki; á Párlámentarz y Conſiſtarz káżdy / nie
zowie proſtą izbą / ábo Synagogą / álbo Kośćio-
łem:

lem : iákoby rzekł : Wiedzćie to Pánowie / ſędźio-
wie y Deputáci / żeśćie wy nie proſtymi ludźmi/ále
Bogámi. Vważćież coby czynił Bog / kiedyby
ſam ſwą oſobą / w oczách obudwu ſtron záśiadł/
wtychże właśnie wáżnych Trybunałách / áby dał
ſwoie zdánie / ſwoie kreſkę. Ziákaby ſpráwiedli-
wośći cáłośćią ſądźił / bez affektow / bez żadne-
go intereſſu ſwego? ziákaby ſtátecznośćią / y nie-
vſtrąſzoną powagą prawdę mowił / bez żadnych
ludzkich reſpektow? ziákaby gorliwośćią bronił
poſpolitego dobrá Oyczyzny / y Kośćiołá ſwego?
z iákaby miłośćią dźwigał y wſpierał ſpráwy vbo-
gich y ośierocíáłych? Jákoby ſkutecznie karał krzy-
wdy y vćiſnienia Kośćiołá ſwego / Káplanow
ſwoich / Zakonnikow ſwoich? Toż y wy czyńćie/
bośćie też Bogámi / y záśiadaćie ná mieyſcu Bo-
ſkim. *Deus stetit in synagoga Deorum.* Ale nie
rozumieycie / proſzę; żebyśie tu w tych izbách ieden
ſąd / ieden Tribunał ziemſki odpráwowal/ odprá-
wuie ſie záraz y drugi niebieſki / á to nád ten wáſz
wyżſzy / y ſtrászniejſzy. In medio autem Deos diiudicat. Pſal 81.
A w śrzodku Bogow ſądźi. Aduocauit cœlum de ſur- Pſal. 49.
ſum, & terram diſcernere populum ſuum. *Zwołał niebá* verſ. 4.
z wierzchu, y źiemię, aby rozſądźił lud ſwoy. O-
wo zgołá nigdźiey niemáſz Trybunału Ziemſkiego
gdźieby záraz niebył y Tribunał niebieſki. O kiedy-

byśćie widźieli PP. Trybunálistowie tudźież záraz
nád stołkiem Márszałká wászego/ zásadzony Thron
Bozki / Máiestat sędziego żywych y vmárłych! ó
kiedybyśćie widźieli nád stołkámi wászymi krzesłá
wszystkiego świátá sędziow! ó kiedybyśćie widźie-
li Káncellaria niebieska/ nie vblágánych y nienágá-
nionych Instigatorow/ Generałow/ Swiádkow!
ó kiedybyśćie słyszeli/ kreski ó kreskách wászych/ de-
kretá ó dekretách wászych: Ktoby z was przy o-
becności tákiego Máiestatu śmiał winszym sądźie
potákiwáć ná iáwne wykrety Prokuratorskie: kto-
by śmiał álbo odwłaczáć / álbo náwrzad dla inte-
resze spráwy przedłużáć: ktoby śmiał vbogie y nie-
winne ludźie po terminách włoczyć/ stan Ducho-
wny y wolnośći iego tepić / fákcie knowáć/ niesprá-
wiedliwie dekretowáć: Wiedzćież że ták iest/ á
nie ináczey: że nád wászym Trybunałem drugi się
ná was Trybunał odpráwuie: wiedzćie że *Princi-*
Psal: 46 Vers. 10. *pes Populorum congregati sunt cum Deo Abra-*
ham, quoniam Dij fortes terrae eleuati sunt. Ze
Xiążętá one święte/ Mocárstwá/ Páństwá/ Se-
natorowie Niebiescy/ nád głowámi wászemi odo-
práwuią sądy Krolewskie / sądy/ od ktorych Ap-
pellátia nie idźie. Co li też ná to wszytko Depu-
Psal. 81. táci nászy/ Proroku S.: Nescierunt neque intellexe-
runt. *Nie wiedźieli y nie z rozumieli.* Toć podo-
bno

bno surowegŏ Dekretu vyda? Bynamniey. Pada ná nich nagły dekretu Bożego piorún / wßytkie Páńśtwá / Prowincie / Miáśtá / wßytkie Ziemie wstrząsáiący. *Mouebuntur omnia fundamenta terræ.* Prze miły Bog; że śię ná Wileńskim/ álbo Lubelskim Trybunale / záchwieie spráwiedliwość/ to śię iuż musi z gruntu zátrząść Krákow/ Wárßáwá / Poznań / Lwow / Sendomierz / to śię iuż muśi przez Dekret Boży záchwiać Wielka y mała Polská / Litwá/ Ruś y Mazowße. *Grande onus est, probi hominis ruina, tota mihi Græcia contremiscere videtur, cùm vir innocens cadit:* Rzekł kiedyś záiste nie po pogáńsku *Lysias* mowcá. Ták zá czásow Mauryciußá Cesárzá / gdy Grzegorz Antiocheński zá fákciámi y potęgą Asteriußá był niesłußnie osadzony / ziemiá śię wstrzęsłá: Antiochia śię obáliłá / ßeśćdźieśiąt tyśięcy ludu przytłukłá. Ták gdy S. Jan Chryzostom / bezbożnie od Theophilá potępiony / z Konstántynopolá wygnány vchodźił; wßytká Thrácia y *Propontis* á naibárźiey Konstántynopol od trzęśienia Ziemie żádrżał. Ták y dawnych czásow/ gdy Spártáńczycy niewinnie swoichże kmieci y chłopow Tænarozykow ná gárdło osadzonych mordowáli / ziemiá śię ich z gruntu wzruszyłá / á Sparta miásto wielkie/ krom tylko czterech domkow wßytko śię z gruntu

Psal 81. vers. 5.

Lysias,

Sigebertus in Chron. Gregor. Turon: lib. 10. histor. c. 54. In vita S. Chrysostom.

Ælian. lib. 6 de varia historia.

obá-

obálilo. Coż w tákich rázách zá przyczyná tákiey ziemie y Miast wstrzesienia? *Plato*, spráwiedliwość názwał ἑρμα πόλεων, fulcrum ciuitatum *podporá miast*. Coż zádziw że gdysie oná wáli / miástá sie y cáłe Páństwá wálą? *Cicero* wczył / że bez niey żadna Rzeczp: trwáć y w ryzách stać niemoże. *Sine summa iustitia stare Respub: non potest.* y Seneká

Plato lib.2. de legibus

Seneca in Thyes:

---- vbi non est pudor
Nec cura iuris
Instabile regnum est.

¶ Mędrzec złota przypowieść ná thronách Krolewskich rysuie: Iustitiâ firmatur solium. *Sprawiedliwośćia vmacniaśie krzesło Krolewskie.* iáko sie vmacnia spráwiedliwośćią / ták sie łamie y vpáda niespráwiedliwośćią. Záż sie krzesło Cesárskie pod *Valensem* niezłamáło / gdy tylko niespráwiedliwy dekret chćiał ná S. Bázilego nápisáć? ktemu Ziemianie vbodzy / niższe wszytkie stany / sámi oracze wászy/záż nie są *fundamenta terræ*, sámym gruntem y szczeziami Oyczyzny ná szey? czy nie ná nych wysokie Wielmożnośći / potęgi / kosztow y siły woienney budynki wystáwiamy? coż zá dziw że gdy oni prze niespráwiedliwość vpádáią / Oyczyzná sie chwieie? *Rupertus* tłumácząc słowá Anny Prorokiniey.

Prou.10 vers.12.

Breuiariū Romanum Iunij. S. Amphilochius & alij in Vita Basilij.

kiniey. Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem. *Páńskie ſą záwiáſy źiemie, y ná nich świát położył.* ták mowi: *Afflictos terræ Hebræi intelligunt, ſuper quos Dominum orbem poſuiſſe dicunt, quia eorum meritis terram ſtare autumant.* iákoby to Bog ten chwieiacyśię y obrotny świátá tego okrąg záwieśił ná ludźiách nędznych y vciśnionych / iáko ná záwiáſách álbo ośiách iákich / ná ktorychśię obraca / á z ſwoiey chluby chybá zá ich vpadkiem / nie wypada. Drudzy zás rozumieią / że *Cardines* álbo *Axes* źiemie / záwiáſy álbo ośi ná ktorych śię kolá Páńſtw y Króleſtw obrácáią / ſą nie tylko berłá Krolewſkie / ále y Láſki Senatorſkie / á miánowićie Láſki ſądowe Trybunálſkie.

Rupert. in 1 Reg. 2.
1 Reg. 2. verſ. 8.

¶ Prawdá że Láſká Márszałkowſka / zdaśię coś małego / y iákoby niczym względem dźwigániá y noszeniá ná ſobie cálego Páńſtwá: ále coż: Appendit terram ſuper nihilum. *Záwieśił źiemię ná niczym* mowi Iob S. kto? y ná iákim Niczym? Iob: 26. odpowiáda Izáiasz: Qui dat ſecretorum ſcrutatores (á śiedmdźieśiąt tłumáczą / Qui dat Principes) quaſi non ſint, & iudices terræ velut inane fecit. Iſai 40. *Ktory dáie Xiążetá iákoby ich nie było, y ſędźiow źiemie, iáko niczym vczynił.* Oto przećie kiedyśię to nic / tá błáha Láſká álbo przyiáźnią ludzka vchyla / álbo gniewem y Affektow wzruszeniem łamie; świát śię

F álbo

álbo chwieie / álbo vpada. Już tedy poniewaſz ná Lasce Trybunálſkiey swiát Polityczki wiśi; że go Jáśnie Wielmożny Jan Stániſław Sápieha dźwigał/ doſyciem zdamiśię pokazał / gdym wprzód pokazał/ że go proſta záwſze y nie przełomiona Laſka Trybunálſka dźwigał.

¶ Chcę iuż wyſtáwić trzećią Márſzałkowſką Senatorſką Laſkę. I tá záiſte wſpiera / y zádźierżywa wálący śię świát Polityczki. Słuſznie Sálomon/ ná sámych iákoby Senatu ſwego drzwiách te

Prou: 11. vers. 14. kilká słow piſze. *Vbi non eſt gubernator, populus corruet.* V Págniná y Wátáblá ták brzmi/ *Vbi non ſunt conſilia, populus corruet.* Ztąd Politycy

Cic: lib. 1: de Inuentione. Greccy / á z nich *Cicero* złotey śię oney prawdy náuczyli: *Senatus non ſolùm eſt mens, ratio, & intelligentia Reipub: ſed etiam fundamentum, quo labefactato, aut diruto populus corruit.* Ztąd w Zydowſkim iedno ſłowko / סוד znáczy *fundari, & conſiliari*, gruntowáć/y rádźić: dáiąc do intender/ że *vbi non ſunt conſilia, populus corruit: ſalus autem vbi multa conſilia.* Ztąd v Rzymian Iupiter ſtator, *Jowiſz vtwierdzáiący*, w Kápitolium nie gdźie indźiey ále przed sámąż Senátorſką Bázyliką ſtawał. Berło Jowiſzá Statorá (iákom wprzód

Macrob. lib. 1. cap. 19. powiedźiał) *Vulcanus* támże nie dáleko wyſtáwiony przekowywał / w Laſkę Merkuriuſzá Bogá

Krá-

Kráſomowcow / y Iowiſzowego Márſzálká: ktora potym ſtárożytnosc Grecka obwinełá wężámi/ y názwáłá *Kaduceuſzem*. Táż / Apollinowi Bogu tákże madrości y wymowy y ſynowi iego Eſculápiuſzowi / kłádłá w rece laſkę z wężem. Wiem co ma laſká do wężá / w rzeczách lekárſkich v Eſkulápiuſzá. W Indiách zachodnych ſą drzewá lekárſkie máiące gáłęzie z ktorych owoc ná kſztalt wężow wyraſta/y zowią ie kwolitemu *Dracones*. Ná wyſpie Cymbubon ſą drzewá lekárſkie / z ktorych gáłaſki ſpadſzy / ná kſztalt gádźiny po źiemiśie długo czołgáią. Podobne sie laſki y ná wyſpie Málábárſkiey znayduią. I w piſmie S. lud Żydowſki miáſto lekárſtw / od wężowego iádu miał záwieſzonego ná tyczy miedźiánego wężá. Ale w rzeczách Polityckich v Apolliná y Merkuriuſzá/ co ma wąż do wymowy/do Laſki Senatorſkiey y Márſzálkowſkiey? to / co vtáiona madrość do odkrytey w mowie álbo ſzczyrości álbo proſtoty. Naypierwſzy y naychytrſzy Orator ná świećie ziáwił śie wąż. Serpens erat callidior cunctis animantibus qui dixit ad mulierem. *Wąż był chytrſzy nád wſzytkie żwierzetá;* O Boże! iáko łácno á iák ná cieſzkie rzeczy nas námowił / ná iákie iáſnego przykazánia Páńſkiegŏ przeſtepſtwo! nędze y vćiſki/prace/ y poty/ niedołężnośći y choroby / woyny y mordy! Bá

Homer Odyſſ. ε. v.87

Ionſtonus in Admirandis Plant: Cap.17. Scaliger Exerc. 112.

Num.21 verſ.3. Garzias ab Hoſt: apud Ionſto. ibidem.

Gen.3. verſ.1.

y ſam Bog Moyzeßá wymawiáiacegośię z trudne-
go w wielkiey ſpráwie do Pháráoná poſelſtwá/
Exod. 4 (Obſecro Domine, non ſum eloquens. *Proßę Pánie, nie*
verſ. 10. *ieſtem wymowny.*) wßytkiey Boſkiey ſwoiey Rhe-
toryki przez laſkę y węźá vczy. Co to ieſt (práwi)
co trzymaß w ręce twoiey? odpowiedźiał Moy-
zeß; Laſká. y rzekł Pan: rzuć ią ná źiemię. rzucił; y
obroćiłáśię w węźá. rzecze znowu Pan: Apprehen-
Ibidem de caudam *uymi ogon iego.* wyćiągnął y uiął/ y o-
verſ. 4. brocilśię w Laſkę. Nie trzebáć to przed Máie-
ſtatem w Senaćie/ przed naprzednieyßemi świátá
tego głowámi/ proſto záraz mową iáko Laſką
ßermowáć; nie máiąc to tám záraz mieyscá owe
Ioan. 6. słowá: źle to; nie pozwalam ná to. *Durus eſt hic*
ſermo. własnie iákoby tez (iż ták rzekę) proſte iuż
nie Laſki/ále kiyce z gęby wylatáły. Lingua mollis (mo-
Prov. 25 wi mędrzec.) confringit duritiam. *Nie twardy ále miek-*
ki ięzyk, łamie y krußy twárdość ſercá. Niechśię
mowá twoiá/ Iaśnie Wielmożny Senatorze y
Konſiliarzu w węźá mądrego przewierzgnie/ niech
od upártośći/ y twárdośći nie poczyna/ niech affe-
kty ſłucháiących miękkośćią y gládkośćią uymie/
niech śię od privaty y z tąd y zowąd ugina/ niech
śię ráćiámi iáko węzłámi iákiemi około ſámey rzeczy
záwinie y zákręci. A day też drugim do mowy czá-
ſu/ nie bąw śię długo: *Apprehende caudam* by y
nay-

naymędrßego wężá / y nayrostropnieyßą mowę nymi zá koniec / á doznaß żećśię obroći iuż w mocną znowu y nie przełamáną laskę / ktorą y zdánie twoie / y reputácią á co nayprzednieyßa / y miłą oyczyznę podeprzeß. Wyráźiłeś w Senáćie Polskim y Litewskim ten Rhetoryki Boskiey wzor Wielki Márßałku y Orátorze Janie Sápiehá / kiedyś chćiał zdrową iáką y mocną rádą oyczyznę miłą / Kośćioł Boży y Religią Kátholicką dźwignąć / iáką słow okrągłośćią / iáką mowy łágodnośćią / iákim áffektow ugłádzeniem / iákim od swego interesse / y ztąd y zowąd vstąpieniem / iáką przećiwney strony ochroną / iákiemi potężnych przyczyn węzłámi zdánieś swoie do stáłey y nienáchyloney skutecznośći prostował? Prostą laską obrácáiąc śię w mądrego y záwiłego wężá. Dopieroż *apprehendebas caudam*, Ráciámi wßytko porobiwßy / rzecześ swoie umacniáł / á iżeś prostą / y nigdy żádnymi respektámi álbo przyiáźniámi ludzkiemi nie przełamioną prawdę mowił / słußnieś o sobie mawiał: *Malo esse Veronensis, quam Placentinus.* Ale y to wielki Kráśomowstwá twego / y głębokiey mądrośći fortel / żeś po sobie / nie tylko osobliwego / ktorymeś od Páná Bogá nádány był / dowćipu chluby / nie pokázował / áleś y podczás naurząd wznawiał dawne Rzymskiego Brutusá

 strá-

Liuius Decad. 1. lib. 1. strátágemá : ktory (iáko Liwiuß y inßy pißą) Longè alius ingenio, quam cuius simulationem induerat vt sub eius obtentu liber ille & verax animus lateret. *Dáleko inakßy dowćipem, niż iakimśie vdawał, ábyśię pod táką zasłoną on wolny y prawdę miłuiący ánimuß táił.* Gdy drudzy złote po wierzchu Láski ofiárowáli w Delphách Apollinowi Kráśomowstwá y mądrośći Bogu/ *Brutus* Láskę złotą w prostey y chropowátey Lásce rogowey zákrytą ofiárował/

Ibidem. *Ostendens* (iáko Liwiuß dodáie) *per ambages effigiem ingenij sui.* J iego Márßáłkowska y Senatorska Láská nie ták powierzchnym okázáłośći glánsem/ iáko skrytem rostropnośći y mądrych rad złotem ważyłá. Mogę onim powiedźieć co Hieronym S. ó Chrześćiáńskim Oratorze.

S. Hier. in 2. cap ad Gal. *Mutabat Paulus voces in diuersas se figuras vertebat non quòd id esset, quod se esse simulabat, sed quòd id tantùm videretur esse, quo cæteris prodesset.* Nie zápomnią niemniey ßczyrośći niż mądrośći iego Sądowe y Senatorskie Jzby; nie zápomnią wálne/ ná ktore/ ile mogł/ nieomießkiwał seymy/ ále osobliwie y ten ostáteczny ná ktorym podáwał zdrowe/ wierne/nieomylne/z sámego Chrześćiáńskiey y ludzkiey Polityki głębia wyczerpáne wárunki/y ná porátowánie dobrá pospolitego podpory/ z wielkim wßytkich Kollegow

zdu-

zdumieniem y sámego Naiáśnieyszego Krolá y Pá-ná nászego *WLADYSLAWA IV.* po-chwala / ktory *in virga oris eius*, w mowách y rádách iego do sámego drogiey y nie przepłáconey mądrości złotá / ostrym rozumem / y głębokim rozsądkiem przenikał; o wielkiey iego w Rzeczách pospolitych biegłości ważnieysze niż o Brutusowey Apollo oraculá y zálecenia czynił. Owo zgołá był Non Genere tantùm, sed & ore Scipio, *Nie tylko wysokim vrodzeniem Scipionem*, y dobrá pospolitego podporą ále y mądrą mową. Idźmy iuż do trzećiey części.

Et Re Scipio
Y Rzeczą sámą Scipio.

¶ *Renatus Burdigalensis*, sławny Párlámen-tarz Páryski Krolowi Pánu swemu posyłáiąc o swym własnym chlebie trzystá koni przeciw nieprzy-iaciołom / ná chorągwi kazał wymálowáć głowę z gębą otworzoną / á przećiw niey chleb wielki / był do tego napis: *His iuuabo*, tymići Krolu rze-czámi będę posiłkował. iákoby też rzekł *Et Ore & Re*, mądrą w Párlámenćie y w Senaćie mową / y hoynym ná woynę chlebem. chybá podobno to ráczey rozumiał / że nie tylko ná woynę Zołnierskie gęby ále y chleb z gębámi posyłał. Chleb / Prze-zacni

Tomacherus lib. 2 de insignibus Heroum c. 38.

zacni Słuchacze / wielka iest / á niemal naygruntownieysza Polityckiego świátá podpora y iákimsi iż ták rzekę słábey / y náchyloney Oyczyzny kosturem. Kiedy chce páństwo iákie Pan wszechmocny obálić / bierze mu z ręku y łamie ten kostur. Oświadcza

Ezech. 14. się z tym v Ezechielá Proroká : Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, extendam manum meam super eam, & conteram Virgam panis eius & immittam in eam famem. *Synu człowieczy, gdy przećiwko mnie źiemiá zgrzeszy, wyćiągnę rękę moię nád nią: y pokruszę laskę chlebá iey, y wpuszczę do niey głod.* y wyżey : Fili

Ezech. 4. hominis ecce ego conteram baculum panis in Hierusalem, & comedent panem in pondere & in solicitudine, *Synu człowieczy oto ia złamię laskę chlebá w Jeruzalem y będą ieść chleb pod wagą y w frásunku.* Toż groźi

Leuit. 26. żydom w Kśiędze Lewityku / y Rozdźiale piątym Proroctwá tegoż Ezechielá / y ná inszych wielu mieyscách : gdźie te rzeczypospolitey podporę / zowie / [a] *robur panis*, [b] *firmamentum panis*, y inszemi ważnemi tytułámi.

a Isai 3. vers. 1. b Psal. 104. 16.

§ Dźwigał tą wielmożną záiste chlebá y kosztu własnego podporą / miła Oyczyzno Jáśnie Wielmożny Jan Stánisław Sápiehá Wielki W. X. L. Márszałek : wspierał wszytkie iey zewnątrz śćiány / y wszytkie wewnątrz filary. Dźwigał śćiánę wschodnią od Moskwy / przy Zygmunćie trzećim nie vstáłey pámięći Pánie y Krolu nászym / cáły pułk

w Smo-

w Smoleńſkim obłężeniu powielkiey cżeści chlebem
ſwoim y ßczodroscią práwie Páńſká żádźierżiwá-
iąc. Dźwigał ściánę połudnową od Wołoch/
przy nieśmiertelney ſławy Janie Károlu Chodkie-
wiczu Achilesie Litewſkim/ ſto piechoty/ y ſto Ko-
zakárá przy boku Páńſkim własnym nákłádem/ ſto
piechoty y ſto Huſarzá prowádząc. Dźwigał
záchodnią ściánę w Prusiech / ſam pilną y przyto-
mną záwße pierśi ſwoich záſłoną y krwi odwagą
bok tegoż Máieſtatu okrywáiąc; á ſto piechoty/
Kozakow pułtoráſtá/ y ſto Huſarzow ſwym gro-
ßem ciągnąc. Dźwigał pułnocną ściánę w In-
flánciech / cáłe woyſko tąż hoynością y niezmiernỹ
koßtu łożeniem wpoſługách Oyczyzny y Królá
Páná ſwego zátrzymawáiąc przećiw potężnieyße-
mu iuż ná ten czás/Adolphowi Guſtawowi. O
wielkaż to Jáśnie Wielmożni Pánowie Oyczyzny
podporá / porządny o ſwym własnym chlebie Bu-
zdigan Pułkowniczy y Regimentarſki! Hetwan
ludu Bożeğ Moyzeß tąż láſką Manne znieba zwa-
bił/y woiſko Zydowſkie nákarmił:tąż wodę z opoki
wybił/ y Iſráelczykow nápoił : tąż regimentował: Exod. 17.
tąż y ſobie y Joſuemu y ludu wßytkiemu przećiw
Amálecitom/ siły y ſercá dodawał. *Cras ego ſtabo
in vertice collium habens Virgam Dei in manu
mea.* Prawdá/zeć się iey lubo to cudotworney nie

Rabbi Membre in Collectan. Mediolan: Biblioth. Exod. 17.

owſzeki fortuniło. Tráfiłá ná táką גיא משה Vallem-Moyſis, ná táką *Val-moiża* [ták mieiſce potyczki z Amálecytámi Zydzi podług Rábbiná Membrego zwáli] gdźie ná naimnieyſze iey zchylenie / lud przed nieprzyiaćielem pierzchał. Y ſłuſznie tym ſtráchem karał Pan Bog roſterki / y wielkie przećiw Moyzeſzowi lubo ták opatrznemu Regimentarzowi ſzemránia. Wiec pyta ſie *Auguſtin S.* winnáli też byłá tey Iſráelowey vćieczki laſká Moyzeſzowa: y odpowiáda. Non culpo Moyſis Virgam, quaſi fugæ populi cauſſam: ſed culpo populi fugam, quaſi Virgæ ſe ſubmittentis cauſſam. Virga pauerat exercitum, potauerat exercitum, animauerat exercitum. Quid plus fecit claua Epaminondæ? *Niewinuie ia laski Moyzeſzowey: iákoby byłá Iſráelowey vćieczki przyczyna: ále winuie Izráelowe vćieczkę, iáko laski zniżáiącey ſie przyczynę. Laská byłá nákarmiłá woysko, nápoiłá woysko, dodáłá ſercá woysku. coż więcey czyniłá Bułáwá iednego Epáminondy?* ktory kiedyś wſzytkie dobrego regimentarzá powinnośći wypełniwſzy (ták/ że też było w zamęćie woyſká podnim koniá zábito) iednák dla nieſtwory iákieyś Rycerſtwá ſwego porázony / od mądrych á vważnych Thebáńczykow odnioſł Laurea/ z pięknym przyſłowiem: *Vicit Epaminondas, victus eſt exercitus Epaminondæ.* Idę tu dáley. Nie tylko zewnątrz wſpierał chlebem wſzytkie

kie

kie Oyczyzny ściány / ále (iákom pocżął mowić) y wewnątrz filary / Wielki W. X. L. Márßałek.

¶ Dwá są przednie káżdego Páństwá filary / Kościoł y Dwor. W Kościele záśádźiłsie Máiestat Niebieski: we Dworze Máiestat Ziemski. Zadna Rzeczpospolita iáko bez tego / ták y bez owego stáć nie może. Ktorakolwiek z tych dwu podporáśie náchyli / Oyczyzná sie wáli. záczym trzebá rázem oboie wspieráć / á chlebem wspieráć. wspieráć dwor / poćciwą ô swym chlebie residencią / y wierną dla rad y sądow przytomnośćią: wspieráć Kościoł / hoyną álbo iáłmużną / álbo fundácią. Oboie rázem mądry Krol / lubo świeżo wybudowáne wspierał. Fecit Rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, & domus Regiæ, & Cytharas lyrasque cantoribus. *Vczynił Krol (Salomon) z drzewá Thynowego podpory domu Páńskiego y domu Krolewskiego , y Cytry y Gęśle Muzykom.* Czemu proßę rázem z tegoż drzewá y Cytry y gęśle robić kazał? dla tego (mowi *Isidorus Pelusiotes*) że niemożesie doskonálßy y milßy dźwiek / y hármonia oddáwáć / iáko z tákiego drzewá / ktore dźiwną iákąś y miłą zgodą wspiera y dwor y Kościoł. Panetion Greczyn tłumácząc słowá Psálmisty: *Regna terræ cantate Deo*, ták mowi: *Regna terræ sapienter Deo cantant, in quibus priuata cōmunibus, terrena cælestibus consonant.* Niewßyscy

3. Reg. 10.

Lib. 1. Epist.

In Bibl. Photij. pl. 67. 38.

śie Swiátá tego Pánowie ná tákiey hármoniey znáią. Sa co rozumieią/ że wten czás nalepiey oyczyzne vmacniáią / kiedy należytych Kośćiołowi Bożemu / y dworu Krolewskie^o podpor vmykáią. Drudzy prędzey ná Domowe bánkiety y krotofile/ niż ná ozdobe Kośćiołá Bożego / y Dworu Krolewskiego / portugalámi brząkáią. Gdźież by to ßczęśliwa iáka Flota z Ofiru do nas z tym drzewem Thynowym przypłynełá ? Zebrałbym z mántyká po ulicách / y wyżebrawßy od was Jáśnie Wielmożni Pánowie by y nawięcey pieniędzy/dałbym z tegoż Thynoweg̊ drzewá Lutnie y Gesli nárobić/coby gráiąc/ gráiąc/ ná pádly ná dobry iáki humor Chrześćiáńskich Polityków / á przynamnieyśie/dawna Lutni Pogáńskiey y Lyriká Rzymskiego melodią zálećiły:

Horat: lib 3. Ode 6.

Delicta Maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
Ædesq́ labentes

álbo owa:

Idem lib. 2. Satyr. Satyr. 2.

Cur eget indignus quisquam te diuite? quare
Templa ruunt antiqua Deûm? cur improbe caræ
Non aliquid Patriæ tanto emetiris aceruo?

Tákąć Apollo piosnkę ná Lutni zágrawßy/ zbudował

wał Troie/poty stoiacą/ poki z niey Græcy Pálládium Pogáńskiey swiatości niewykrádli. Táką hármonią Amphion zbudował / poty niezwalczone miásto Thebáńskie / poki z niego Kreteńczycy Iowiszá y Herkulesá potáiemnie nie wywieźli.

Natalis Comes in Apolline.
Idem in Amph.

A ieślisie Pánowie Politycy obrażacie/że was muzyką Pogáńską głaszcze ; słuchayćież Synezyuszá sławnego w Greciey Chrześciáńskiego Lyriká : Pietas primùm substernitor fulcrum, & crepido, cui firmiter insistat simulachrum Regni. *Niech będźie wprzod pobożność podłozona iáko podporá,y umocnienie, náktorymby mocno stánął obraz Krolestwá.* Wierzćie iuż / nie Poëtom / ále Polityckom Pogáńskim; wierzćie Greckiemu Plutárchowi : *At mihi videtur citiùs sine solo Resp. quàm sine religione, aut constitui, aut constituta seruari.* Wierzćie Rzymskiemu Wáleriuszowi : *Non dubitauerunt sacris imperia seruire, ita se rerum humanarum futura regimen existimantia, si Diuinæ potentiæ, bene atq; constanter essent famulata.*

Synesius de Regno.
Plutar. contra Collat.
Valer. lib. 1. cap. 1.

Co iuż rzeczem o Wielkiem Wielkiego Xiestwá Litewskiego Márszálku? dobrzemu tá wdźięczna z Thynowego drzewá hármonią brzmiálá. Wspierał dwor Boży / wspierał Krolewski. Niegodźimisie y Káplanowi y Zakonnikowi wiela to słow wywodźić ; iáka y ná Seymách y ná residen-

denciách áſſiſtencia / iáka chlebá hoynośćia / iáka we wßytkim przyſtoynośćia / Dwor Krolewſki zdobił / iáko koßtu nie litował / áby záwße Máieſtatowi ziemſkiemu bywał przytomny / z madremi rádámi ; ktoremi niektorzy tylko przy bánkietách y Domowych posiedzeniách Oyczyzne wſpieráią / á rzekłbym / że ráczey owemi *Pełnemi* , iedno że ie trudno názwáć filarámi / bo ie ſámi zowią *Nieſtáwiánemi*. Spießeśie iáko Káplan do Kośćiołá drugiego káżdey Rzeczypoſpolitey filaru. Słußnie mu Simoná Syná Oniaßowego *elogium* z Ekleſiaſtiká ſtoſuie : Simon Oniæ filius , in diebus
Eccl 5. ſuis ſuffulſit domum , & in vita ſua corroborauit templum. *Simon Syn Oniáßow , wedni ſwoie wſpárł domu , y zá żywotá ſwego vmocnił Kośćioł.* Ktoż lepiey twierdzi Kośćioł / iáko kto miáſto ſtárych y drzewiánych nowe y murowáne wyſtáwia ? wyſtáwił Jan Stániſław Sápiehá Márßáłek / y wielkim koßtem y piekným kßtaltem murowány w Slonimie. Kto lepiey twierdzi / iáko ten ktory ſámego Bogá w oſobách vbogich y niedołeżnych wſpiera ? wſpierał Jan Stániſław Sápiehá Márßáłek / w Lachowiczách y w inßych cześćia máietnośćiách / cześćia dzierżáwách buduiac Szpitale y nádániem y porządkiem godne Máieſtatu Chryſtuſowego w nedznych y

vtra-

vtrapionych vtáionego. Kto lepiey dźwiga Kośćioł / iáko ten / ktorymu mocnych od náuki y cnot podpor przymnaża? przymnożył Jan Stániſław Sápieha Márßálek znáczną śie w Slonimie y do Kośćiołá y do wychowánia Wielebnych Oycow *Minorum de Obſeruantia Summa* przyłożywßy. Iáko ſam był *Simon Oniæ filius*, był z gorącego nieśmiertelney pámięći rodźicá Katholiká y Kośćiołá Bożego podpory/gorącym Kátholikiem / y znáczną Religiey S. Kátholickiey podporą: ták śie ſtárał ô ſtále teyże wiáry S. podpory / ktoreby tákiemiż z Oycá y Pátryárchy były. Miedzy inßymi zakony ten ſobie obrał / ktorego Pátriárchá podług ſławney y wiádomey wßytkim reueláciey / Kośćioł Lateráńſki dźwigał / y teraz po wßytkim świećie / z wielkiemi Chrześćiáńſtwá pożytkámi / y pobożnośći rozkrzewieniem / ná Kátedrách Káznodźieyſkich/y Theologickich/ w potomkách ſwoich dźwiga. A ô táiemnych iálmużnách iego co wſpomnię? Złotemi to w Káncelláriey niebieſkey literámi zápiſano; co powiem. Vbożßych ludźi y niedoſtátnych źiemian / ná pogrzeby własnych ich rodźicow / ábo inßych pokrewnych/ hoynym z ßkátuły ſwoiey dátkiem wſpomagał. Wielu potáiemnie ſwym własnym koßtem grzebł/ y żałobne ich pámiątki co rok odpráwowáł. Co In Vita S. Franciſci Aſſyſi. natus.

śie

Plutarc. lib 1. de Iside & Osyrid. Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 11. S. Cyril. lib. 9. contra Iulian.

sie znáiomszych iego iálmużn tycze: niebyło wokolicy dzierżaw y włośći iego żadnego klasztoru/ niebyło Bursy/ niebyło żadnego vbogich ludzi zgromádzenia/ ktoreby co rok Oycowskiey iego opátrzności nie vczuło.

§ Opátrzność/ ktora ma Bog nád vbogiemi/ stárzy Egypscy medrcowie wyrażáli/ máluiąc *Oko ná Lasce*, iákoby wszedzie po swiećie ó lasce chodziłá/ y tám y sámsie przypátrowáłá/ ieśli kto wczym podupadł/ a záraz káżdego wspieráłá. Wtym że ią podobieństwie widział Jeremiasz Prorok.

Hier 1.

Viegas. in Apoc. cap. 15. Comm. 1. sect. 1. & Tuphus in Ecclesiasticū.

Pyta go Bog. Quid tu vides Hieremia? *co ty widźisz Jeremiaszu?* Virgam vigilantem ego video. drudzy czytáią: Virgam oculatam ego video. *Widzę ią* (práwi Jeremiasz) *laske oczemá nátkniona*, *Albo*, *laske z oczema czułemi.* Czuyna byłá Laská/ oycowskiey około podupádłych ludzi opátrzności/ Wielkie° w W. X. Lit. Márszáłká. Vpátrowáłá mn.iey dostátne powinne; upátrowáłá vboższe/ ále zgodne Kośćiołowi Bożemu y miłey Oyczyznie ingenia; wspieráłá ie rázem y dźwigáłá corocznym ná náuki nákłádem. Słusznie się *Jáśnie-wielmożna* titulowác może: *Jáśna*, bo byłá oczu czułych y ná vbogie iásnych / *Wielmożna* bo wielu vpádłych hoynie y możnie wspieráłá. By przy oczu miáłá iezyk / mogłá by ó sobie wyrzec / co ó sobie

mowił

mowił Iob S. *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Iob. 29.
Pospołu podporą y Łáską z okiem uniego / nád niedołężnemi opátrznym / y litośćiwym / po Kośćiołách / po Spitalách / po ubogich ziemian domách / chodźiłá: we wßytkich potrzebe rátunku upátrowáłá / wßytkich podeymowáłá. Spytaćie / coli też domá y wgmáchách własnych czyniłá: odpowiádam: niebyłá / iáko podczás u niektorych owa ogrodna tycza / ná ktoreysię tylko wiie y wspiera. coż? chmiel / chmiel tylko piiánice / tylko krotofilniczkowie / coby to tylko do ućiechy / á ieśli do pożytku / to nie do Pospolitego / ále do własnego. oni wprawách wykretarze / owi Trybunálscy ingenierowie. Około Wielmożney iego Łáski wiłysię tylko y wzwyżßały / *Doctarum hederæ præmia frontium*, Dowćipy dźielne / sposobne do boiu / sposobne do pokoiu / sposobne do przymnażánia pospolitego dobrá / y ßczęśliwośći y w Rzeczypospolitey y w Kośćiele Bożym. Rád pátrzał ná tákie w pokoiu swoim młodźiany / ná tákie wdźierżáwách swoich œkonomy / ná tákie przy stole swoim męże. á (iáko sam z wielką ßczyrośćią przed wielą powiádáł) nic mu milßego ná dworze swoim niebyło / iáko pátrząc ná ludźie godne / smaczno chl b ustołu swego iedzące. Miał Páński humor Krolá owego / ktory (iáko

 mowi

Matth. mowi Ewángelistá) Intrauit vt videret discumbentes:
22.v.11. *Wßedł áby obaczył iedzących.* Czemu się ten Krol wprzod gościom nie przypátrzył / niż ich wprowádzono / álbo ustołu posádzono? podobno ich nie z Reiestru wołano / nie z reiestru sadzáno. Jto może być. Ale to pewnieyßa / był iákiś Pan hoyny / humoru wspaniáłego; á tákiemu niemaß nic milßego / iáko pátrząc ná swych domownikow / nie pokątnie / nie wćieniu / nie w piwnicách / nie po folwárkách swego wetuiących / ále poććiwie przedsobą á hoyno używáiących. Pięknie Eccle-
Eccl. 5. siástes: *Ubi multæ sunt opes* (tłumácz Arábski
Arabs interpr. ták przełożył) *Jn multitudine panis, multi & qui comedunt eum, & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis?* Tłumácz
Venet interpr. Wenecki inácżey troche: *Quid gratius poterit esse Domino eius, quàm videre hoc ipsum oculis suis?* A Olympiodorus: Principatus enim est illi, vt videat oculis suis. *Gdźie wiele chlebá wiele y tych co go iedzą: y coż może być milßego Pánu, iáko ná to sámo pátrzyć?* Żywy to á nie omylny ßczodrobliwości Janá Stánisławá Sápiehy Wielkiego Xięstwá Litewskiego Márßáłká wizerunk. Było u niego záwße otwárte / wesołe / á iż ták rzekę iásne przy tey wielmożney chlebá / y Páńskiey dobroczynności Lasce Oko. Nigdy się przy stole ná

nižße/

niższe / nigdy ná naywyższe stany / nigdy ná znáiome / nigdy ná nieznáiome / nigdy ná cudzoziemce nieżmrużyło.

¶ Było ná kształt słońcá / ktore wszytkie narody urodzaymi / y chlebem karmiac / zá zapłátę dosyć ma ná tym / że ná wszystkie wesoło pátrzy. Ztey ták nieprzebráney y nie ustáley miłości ku chwale Bożey y miley Oyczyzny / chciał Hrabstwo Bychowskie wiecznemi czásy Rzeczypospolitey dárowáć ; chciał kilká set Husarzow ná obrone wiáry S. Kátholickiey y drogiey Oyczyzny fundowáć. O wspániáłe á niewyczerpáney ku dobru pospolitemu hoyności serce ! O cna á wieczney pámiatki godna Kościołá Bożego y nieoszácowáney oyczyzny podporo ! chciáłáś widzę y po śmierći wiecznemi czásy oboie dźwigáć : áliż ćię nieużyta śmierć/ á rázem y otuchy násze obáliłá / skruszyłá wpopioł obroćiłá. Quomodo confracta es Virga fortis, baculus gloriosus. Hier. 48.

Jákoś złamána ô Lasko mocna, podporo chwalebna ?

 ¶ Lecz

Lecz tákże bez pociechy z tego żalobnego plácu zeydziem: tákże te ulomki polamáney wielkiey W. X. Litewskieg Márßálkowskiey Laski ná ziemi rozrzucone zostáwiem? Chce ia ie / Przezacni Sluchacze pozbieráć / chce spoione Láskom wáßym pokazáć / chce sie iákom obiecál / ô iákiego Márßálká postáráć / ktoryby przed nim z tą iuż znowu cálą y świetną do niebá Márßálkowal Laską.

Tá iest wßytkich tu świátowych podpor / tá Berl Krolewskich / y Lasek Senatorskich slábość / że dlugo nie dlugo mußasie pod ciężarem / by też niewiem iákiego Máiestatu / álbo potegi polamáć y pokrußyć. By też y lásámi ná tym świecie rosly. coż z nich bedzie? *Diu sylua, momentò ciniz.* A to samo biedne *Diu*, iáko krotkie? *Quale hoc est quæso diu quod fine deletur?* Mowi Hieronym S. Sadźciesie świátowi ludźie iáko chcecie ná tym śmiertelności gruncie / nie uydźiecie strá§nych u Jobá slow: Vidi stultum firmá radice, & maledixi pulchritudini eius statim. *Obaczylem glupcá ná korzeniu mocnym, y zárazem mu zlorzeczyl.* Pytasie Páëz. Cur statim? timuit enim si statim non

male-

malediceret, statim non inueniret cui malediceret. *Czemu záraz Job złorzeczył? Obáwiáłśię, że gdyby był nie záraz złorzeczył, zárazbyby nie znaydował, komuby złorzeczył:* Podług tego co y Krol S. opiewa. *Vidi impium superexaltatum super cedros Libani transiui, & ecce non erat.* Coż rozumiecie Pánowie świátá tego iáko krotkie/ iáko znikome iest berel y Lasek wáßych *Diu?* Ieśli też ktore berło/ ktora Lastá doczesney ná tym świećie władzey/ dłużey wswey chlubie trwáć miáłá/ miáłá cudotworna Moyzeßowa y Aáronowa Lastá. Coż? czy iey kilká/ z Lást wáßych/ nie widziáło w Rzymie w *Sacrarium* Laterańskiego Kośćioła/ iuż zprochniáłey nádłamáney/ z ozdoby swoiey pospołu y z Arką/ obnáżoney. A ieśli rozumiećie że to apocriphum/ czytayćież u Báronußá/ że sie ułomek teyże Lasti znayduie we Franciey w Kośćiele Senoneńskim. Co ieśli y temu nie wierzyćie/ tym sámym/ wiecey iey znikomość uznawacie/ by ießcze y w ułomkách ná świećie byłá powatpiwáiac. Co lubo ták iest/ niewßytko iednák co sie tu ná ziemi łamie y krußy/ łamie sie y krußy wniebie. Nie wßytko co sie przed oczemá ludzkiemi wniwecz obraca/ obraca sie wniwecz przed obliczem Bożym. Nie zgadza sie Kálepin Boski y Inwentarz śmiertelnych rzeczy z Inu- Cæsar Bar An. no 1098

 uen-

uentarzem y z Kálepinem ludzkim. Weyrzał w Kálepin Bośki ná trzecim niebie Páwel S. y powiáda: że / *Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* Coż zá dziw / że Kálepin Boski y imioná rzeczy sa dáleko od Kálepinow y słow nászych/ poniewaß y sáme mysli y Konceptá Boże sa dáleko od mysli y konceptow nászych. *Cogitationes no-*

Alex. ab Halles. *stræ* (mowi ieden Peripátetyk) *magis terminantur ad non esse, cogitationes Diuinæ magis ad esse.* A dálekoż to konceptá Boskie od nászych? od iednych do drugich licze przynámniey mil Niemieckich Wielkich czterdzieści milionow/ czterystá/ siedmdziesiat tysiecy/ y ieden tysiac dwieście trzydzieści y ßeść mil. Ják żeś zmierzał? zmierzałem podług komputu sławnych Mátematykow / ktorzy ták wiele mil licza od naywyżßego niebá áż do ziemie.

Isai 55 A sam zás Bog świadczy: że *Sicut exaltantur cœli à terra, sic cogitationes meæ à cogitationibus vestris, & viæ meæ à vijs vestris.* Bybył wietßy świát/ dálßeby były konceptá Boże od nászych: ále że nád naywyżßym terázniey ßym niebem/ iest *inane*, iest nic/ dáley być niemoga od nászych mysli/ tylko iáko od znikomości trwáłość/ od ułomności státeczność / od niczego wßytko. Pokázuie to w przedsie wziętey máteriey. Mysli ludzkie/ kiedy sie o skrußeniu álbo znißczeniu/ czyim zádumaia/

maia/dumaia po tyrańſku. Terminantur ad non eſſe, *Kończa ſie aż ná Niczym.* Skárzyſie Bog náto u Izaiaſza: *Væ Aſſur Virga furoris mei & baculus ipſe eſt contra populum furoris mei, mandabo illi vt auferat ſpolia.* Poſyla Bog Laſke y Berło Aſſyriyſkie na Laſke y Berło Zydowſkie / Aſſurá przeciw Izráëlowi. Na coż? áby lupy z Izráëla pobrał. A Aſſur co? *Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor eius non ita exiſtimabit; ſed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium.* inácżey to ſobie wytlumacży Aſſur / będzie rozumiał / że berło iego ieſt ná złamánie/y ſkruſzenie berłá Zydowſkiego / náznißczenie národow. A myśli Boſkie kiedyśie też zápędzá *ad non eſſe,* ná zniſzczenie czego / támże ſtáná? nie. Ten że Prorok Izáiaſz mowi do Egyptu: Vbi nunc ſunt ſapientes tui? iudicent quid cogitauerit Dominus exercituum ſuper Ægyptum? In die illa timebunt a facie contritionis, quam ipſe mouebit ſuper eam, & percutiet Dominus Ægyptum plagâ, & ſanabit eam. *Gdźież teraz ſa mędrcowie twoi? niech oſadza co vmyślił Pan záſtępow ó Egypćie, won dźień bedaśie bać kruſzenia, ktore on bedźie wzruſzał nad nim,* (iákoby to iuż miał Pan połamáć y pokruſzyć y zniſzczyć Egypt) *y z kołaceć Pan Egypt plaga iakaś, ale go wnet vleczy.* Tákże w Threnach: cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Hieruſalem. *Vmyślił Pan rozwalić*

Iſai. 10.

Iſaiæ 19.

Thren.

lić mur Corki Jerozolimskiey. Tuż sie záſtánowiły myśli Boſkie: nie. Tetendit funiculum wyćiągnął ſznur. ná co? wżdyć ſznur ná murowánie/ nie ná rozwalánie wyćiagáią: prawdá. ále tu Prorok dáie znáć/ że ták Bog myśli rozwalić mur Jerozolimſki/ áby go potym z ſwoichże obálin wyſtáwił; ták Berło Żydowſkie y Aegyptſkie ſkruſzyć/ áby ie znowu ſpoił. boć záiſte ieſt tym: Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Nigdy nie rozwala bez ſznuru/ nigdy nie łamie bez powrozká. Wypráwuie sie od niego Zácháriaſz z ſtráſznemi do Żydow grozbámi. iákoż: Aſſumpſi mihi duas Virgas, vnam vocaui decorem, & alteram vocaui funiculum. Wziąłem ſobie dwie láſce, iednem názwał pieknośćią, á drugą názwał powrozkiem. Proroku/ cożći po powrozku przy Láſce piekności? Tá Láſká piekności/ ieſt Láſká ktora sie ſzczyći/y ná ktorey polega lud Żydowſki. Niech że nieboźetá nie owſzeki roſpáczáią/ ieśli Bog pod niemi te podpore podłamie. owo powrozek/ ktory te ułomki zwiąże y ſpoy/ boć Bog ieſt láſkáwy: a Alligat, & b ſanat contritiones. Wiąże y uzdráwia ſkruſzenia. Co gdyż ták ieſt/ nie iuż że sie co śmiertelnego podług mniemánia y myśli ludzkich złamało/ złamało sie y podług myśli Boſkich. nie iuż że sie co iákoby wniwecz obrociło naziemi/ zniſzczało y w

Ibidem.

Pſalm. 146.

Zach. 11.

a Pſal. 146. b Pſal. 49.

y w niebie. Ale osobliwie / nie iuż iest nie cáła wocżách Bożych cná miley Oycżyzny y Kościołá Bożego podporá; nie iuż w pamięći Boskiey rozrzucone iego przećiw sámemuż Bogu / y bliźnemu zásługi y dobre vczynki: nie iuż pokruszona Jáśnie Wielmożna Trybunalska y Senatorska Laská że ná źiemi wocżách nászych ná tey żáłobney trunie ułomki iey leżą / álbo że wniewdźięcznych iákich (ieśliśie iednák tákie znáyść mogą) álbo nie pámiętnych / lubo też nieuważnych myślách ludzkich są rozsypáne. Prawdá że odpráwuiemy *Planctum super fracturam Virgæ & fulcri.* Płácz nád złamániem Laski y podpory. Mamy przed oczemá ułomki iey prędko / nie spodźiewánie / z żáłośćią wszytkich przez śmierć rozrzucone. Przymioty wielkie od Páná Bogá nádáne / talentá známienite / mądrość wrádách / rostropność w mowách / dźielność wspráwách / śiły sáme przez práce y kłopoty nie około biednego / *Vtile*, ále około *Honestum*, około cáłośći y sławy Oycżyzny y dobrá pospolitego nádtárgáne / y sam żywot skrocony. wielki to ułomek. Zásługi iego ku teyże Oycżyźnie / zásługi ku ludźiom y ku Bogu / Kośćielne nádániá / vbogich ludźi ratowániá / codźienne iáłmużny / insze vczynki dobre przez śmierć przerwáne. wielki to ułomek. Wspániáłe iego z miłośći ku Pánu

Bogu / y tey miley oyczyźnie záwźiete zamysły/ około budynkow / kilká Kośćiołow / á miánowićie w Láchowiczách murowánego; około wárowánia y budowánia kilku zamkow/ około fundowánia kilku set ná obronę Rzeczypospolitey Husarzow/około záłożenia y nádánia Zolnierskiego Szpitalá: te mowie wszytkie zamysły odniego záwźiete / á niespodźiewánie przez śmierć ó źiemię vderzone. wielki to y nie oszácowány Oyczyzny y nas wszytkich podpory ułomek. Planctus super fracturam Virgæ & fulcri. *Płacz nád złamániem Laski y podpory.* Ale się to wszytko przedoczemá nászemi połámáło / przed Boskiemi / iáko mam wielką otuchę spoiło.

Verner. in Hist. de Plantis Indiar. lib. 1. cap. 22.

¶ Pisze *Vernerius* sławny w Indiách medyk/ y ó támecznych ziołách pisarz. że zowych drzewá Cimbubáńskiego gáłązek ná źiemię spádáiących / á (iákom wprzod námienił) ná kształt się wężow czołgáiących/ támtey kráiny obywátele / máść iákąś robią / ktora oliwne támtego kráiu drzewo leczą. á co dźiwnieysza połamáne z tegoż drzewá laski / plastrámi obwinione / y sznurámi okrecone spaiáią / ták żeśię ná kształt pádálcá zrástáią. Pewnali to / osadźić niesmiem / otoli się táká máść w Aptekách nászych nieznáyduie / muśi się iednák znáydowáć podobna w Aptekách nie-

bieskich:

bieſkich: bo ſłyſzę że śię Bog ſkárży ná iákichśi duchownych lekarzow: Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis. *Co nie mocnego było nie umacniáliśćie, co chorego, nie leczyliśćie, co połamánego ieſt, nie powiązáliśćie.* Bá y ſam obiecuie śię to niedbálſtwo Duchownych Medykow wetowáć: *Sanabo contritiones eorum, diligam eos ſpontaneè, ero quaſi ros, Iſraël germinabit ſicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani, ibunt rami eius, & erit quaſi oliua gloria eius.* Toć znáć / że ma Bog iákąś máść w Lekarniách ſwoich niebieſkich / co nie tylko rány / ále y złamániny ſame leczy y ſpaia. Zkądże tá máść? rozumiem że też zniebieſkiego iákiegoś drzewá. Rozumiem że zowego / ktore Jan S. w niebieſkim Jeruzálem widźiáł. In medio plateæ eius lignum vitæ, & folia ligni ad ſanitatem gentium. *Srzod ulicy iego drzewo żywotá; á liśćie drzewá ku zdrowiu narodow.* Rozumiem że to drzewo ieſt krzyż y gorzka męká zbáwićielá náſzego. Jego ſtárcie iáko ſáwieſzonego ná drzewie Węża / y czołgáiącego śię pokornie ná ziemi robaká (*Ego ſum vermis & non homo opprobrium hominum & abiectio plebis.*) ſpráwiło nam zdrową máść / ktora śię rány y złamániny náſze leczą y zraſtáią. Możemy

Fzech. 34.

Ozeæ 14

Apoc. 22

Isai. 14. do dußnych nieprzyiáćioł náßych mowić: Ne læteris Philiſtæa quia comminuta eſt Virga percuſſoris tui, de radice enim egredietur coluber. *Nie weſelśie áni urágáy Filiſtynie, że śie podczás połamia Laski y duchowne podpory dußy náßey* : ieſt táki korzeń/ tákie krzyżowe drzewo ktore miáſto gáłązek ma wężá/ á zniego śie táká driákiew/ álbo ráczey táká máść robi/ y do ran y ułomkow náßych przykłáda/ że to wßytko leczy y znowu ſpaia. Wtymże niebieſkiego Jeruzálem widzeniu/ pátrzy Jan S. ná Anjołá iákiegoś/ ktory miáł w ręku men-

Apoc. 21 ſuram auream arundineam, vt metiretur ciuitatem, *miáre trzćiniáná złota áby mierzył miáſto.* Jáko/ byłá trzćiniána/ ieśli złota/ iáko złota/ ieśli trzćiniána? Znaczyłá podług wielu tłumáczow dożywotne záſługi y dobre uczynki náße/ álbo cáły żywot/ według ktorego zámierzywa ten Anjoł każdemu z przeznaczonych chwałę y zapłatę wiekuiſtą. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, mowi zbá-

Joan. 14 wićiel. *W domu Oycá iego iedne ſą mießkánia mnieyße, drugie więtße*, podług záſług Mießczan Jerozolimſkich. Tá tedy Laſká względem záſług náßych ieſt trzćina/ czcza/ lekka/ wátła/ á często y połamana; ale przez Láſkę Bożą/ y moc záſług Chryſtuſowych przy Sákrámenćie pokuty S. álbo przynámniey prawdźiwey zá grzechy ſkruße y ßczyrey miłośći Bożey/ ſtáie śie złotą/ pełna wáż-

ną / ſtałą / y cáłą. Zowie tę Łáſkę Panetion / *ci-* In Bibl. Phocij.
catricoſam ná kßtałt trzćinnych kolanek / máiącą
blizny álbo znáki iákieś ſpoienia. dáiąc znáć że nie-
ma owßeki ſámá z śiebie mocy y cáłośći / tá oſtá-
teczna zbáwienia náßego Łaſká y podporá/ále zran
y záſług zbáwićielá przenadrożßych. Vczy nas tego
Piotr S. woſtáteczny pierwßego liſtu ſwego
rozdźiále. Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam
ſuam gloriam, in Chriſto Iesv, ipſe perficiet, confirmabit, 1. Pet. 5.
ſolidabitque. *Bog wßelkiey Łaski, ktory nas we-
zwałdo wieczney ſwoiey chwały, w Chryſtuśie
Jezuśie, on ſam doskonále vczyni, umocni y u-
ſtáli.* O nie oßácowána y nie ogárniona myślá-
mi náßemi dobrotliwośći y Łáſko Boża! iáko
częſto y przed śmiercią nieſpodziewána / Sanas con- Psal. 146
tritos corde & alligas contritiones eorum, *Vleczaß skru-
ßone ſercá, y przywiezuieß skrußenia ich!* iáko
w zbudzaß ßczyrą zá grzechy ſkruchę / iáko ſprá-
wuieß że zemdlałe y mimo wiádomość ludzką uiete
śmiertelną choroba ſerce miłośćią twoią dogory-
wa! iáko goiß rány dußne! iáko cáły żywot roz-
ſypány y rozrzucony / zbieraß / ſpaiaß / ożywiaß!
iáko *Erigis eliſos*, dźwigaß y podeymuieß w ſá-
mych wiecznośći progách upádłych! iáko ná ſámym
pielgrzymowánia náßeg kresie w rece nam podáieß
cáłą y uſtáloną zbáwienia náßego podporę!

¶ Jáśnie Wielmożni/ Wielmożni/ Vrodzeni Pánowie / nie tylko tu mamy Kościoł y oyczyzne podpieráć / ále y nas ſamych. Wiele nam ná tym należy / ó iákim koſturku te peregrinacia náße zkończym/ y ná iákiey nas podporze śmierć znáydzie. ieśli ná ſłábey / wiecznie upadniemy; ieśli ná mocney/ wiecznie ſtániemy.

¶ Dziwuią śie czeſto Aniołowie święći odźwierni niebieſcy w pieniách Salomonowych dußy iedney nabożney / do niebá pielgrzymuiącey ále oſobliwie dwá rázy. Raz ią widzą iákoby/ wſpártą ná ſubtelnym iákimsi dymowym pręćiku / y dziwuią śie:
Cant.3. *Quae eſt iſta quae aſcendit ſicut Virgula fumi?* Co to zá dußá co wſtępuie do niebá iáko pręćik dymu? co wßytká polega ná znikomośćiách/ marnośćiách / fumách świátá tego. álbo iáko troćißká iáka / ktora ledwie śie co záświeći zárázem wpopiele ſwoim vpada. Wpuśćiliż odźwierni Niebieſcy táką dußę do niebá? nie. Stąd śie domyślam / że muśiálá znowu do niebá wſtępowáć.
Cant. 8. vers 5. y dziwuią śie iey ćiż ſtrożowie miáſtá S. *Quae eſt iſta quae aſcendit innixa ſuper dilectum ſuum?* dziwuią śie iey iák drugiey/ á oná táż właśnie/iedno śie ináczey wypráwiłá. *Co to zá dußá co idźie do niebá wſpárßyśie ná Chryſtuśie Jezuśie umiłowánym ſwoim?* O ßcześliwa á nieomylna ná o-

ſtáte-

ſtátecznym żywotá náſzego plácu podporo! Stárzy málowáli *Státeczność*, á drudzy *wieczne bespieczeństwo* ná kſztałt niewiáſtky ná filarze wſpártey y záſypiáiacey / z podpiſem: Securitati perpetuæ *Wiecznemu bespieczeństwu.* A możeſz śię wieczne duſzy náſzey beſpieczeńſtwo ná czym inſzym pewniey wesprzeć / w oſtáteczny punkt / iáko ná Chryſtuśie umiłowánym? *Crura eius columnæ marmoreæ:* Spiewa nabożna duſzá. *Kolána iego święte wſzędźieć, ále oſobliwie ná krzyżu S.* ſą filarámi mármorowemi / mocnemi / nie przełamánemi. Połámáli oprawcy Zydowſcy łotrom podle ukrzyżowánym koláná. *Ad Jeſum autem cum veniſſent non fregerunt eius crura.* Co zá taiemnicá? że (iáko *Rupertus* mowi) Chryſtus ukrzyżowány był podporą mieſzáiacegośie ná ten czás y wálacego świátá; á ia rzekę duchownych obálin náſzych. A toć to ieſt / że / Deus gratiæ in Chriſto Ieſu nos perficit, confirmat ſolidatque. *Bog Łaski w Chryſtuśie Jezuśie nas doskonáłe czyni, umácnia, y utwierdza.* A wpuſzczonoż te duſzę S. do niebá ná Chryſtuśie Jezuśie umiłowánym wſpártą? znać że wpuſzczono / bo wiecey o niey potym nieſłycháć wſtępuiącey do niebá. Rzeczeſz Heretyku: toć nam doſyć ná ſámym Chryſtuśie / y ſzczegulnych iego záſługách polegáć / ábychmy ná ſámym żywotá náſzego kreśie

Numm. Impp.

Pierius lib. 49. cap. 43.

Cant 5.

Ioan. 19.

1. Pet. 5.

sie nie upadli Niezrozumiałeś pismá zaź niesłyszysz/ że nie iákokolwiek ná Chrystusie / ále ná umiłowá-
Cant. 5 nym Chrystusie polega tá duszá S. *innixa super dilectum suum.* toć do záslug Chrystusowych po-trzebá miłości Bożey / á ieśli miłości Bożey / toć nie tylko wiáry/ toć y pełnienia przykazáń Páńskich/
Rom. 13. *Plenitudo enim legis est dilectio.* toć y uczynkow dobrych od niego przykazánych/ zátym nie tylko mi-
Ioan. 14 łości Bożey / ále y bliźniego. *Qui habet manda-*
Ioan. 15. *ta mea & seruat ea, illeest, qui diligit me.* Hoc *est praeceptum, vt diligatis inuicem.* Prawdáć to / że wszytkie Akty wnetrzne y uczynki dobre wzgledem przyrodzenia nászego / sa iákoby Laská trzćiniána/sa prećikiem dymowym; ále sie w Chrystusie y wzásługách iego y włásce Bożey przez zásługi iego nam wlaney umacniáia / y ieśli kiedy były przez grzech obumárłe / rozsypáne/ przez pokute sie znowu ożywiáia / umacniáia / y zrastáia/ á zrosszysie y spoiwszy ná ostáteczym plácu nas nie pochybnie wspieráia.

§ Tu mi sie iuż przychodźi pytáć / ná iákieyli też podporze ználazłá śmierć Jásnie Wielmożnego Márszálká W. X. Lit: czy ná cáley iego Lasce / czy
4. Reg. 18. tylko ná ułomkách? czy in baculo arundineo confracto?
Cant. 3. in Virgula fumi? *Ná lasce trzćiniáney złamáney álbo ná prećiku dymowym?* Czy zábawiał myśl ná

dálszych dostoieństw iákich nádzieiách: nie. Czy ná pociechách iákich świeckich / y krotofilách márnych: nie. czy ná zbytecznie zbieránych skárbách? nie. Wszytko to u wspániálego iego sercá było / *virgula fumi,* dymem y párą. Ná iákieyże go tedy Lasce / ná iákiey podporze śmierćználazłá: *Innixum super dilectum suum,* wspártego go ználazłá ná umiłowanym zbáwicielu swoim. Ználazłá go z ciężáru grzechow cáłego żywotá / przez spowiedź świętą w Jurowiczách z wielką skruchą y żalem czynioną uwolnionego. ználazłá go *Virgâ panis* niebieskim chlebem támże wprzod w wielki czwartek posilone° / y wpożywániu báránká niebieskiego / iuż nie ná cielesnym iákim kosturze zonych *Comedetis Agnū baculos tenentes in manibus,* ále ná własney Duszneg̊ zbáwie-nia podporze. Ználazłá go rozmyślaiącego gorzką mękę zbáwicielá / y cáłỹ sercem ná krwáwych męki ie° usługách polegáiącego. Owo zgołá zewsząd ználázłá *innixum super dilectum suum.* W tey z cáłego żywotá pokucie / w tym záżywániu Sákrámentow SS. dobrotliwość Boska zebráłá záwźięte z miłości iego ku przenádostoynieyszey Mátce Bożey nábożeństwá / martwieniá ciáłá, dyscypliny. zebráłá ráczne ku oyczyźnie y Kośćiołowi Bożemu / w posélstwách / w Trybunałách / w Pokoiu / y w boiu zásługi. zebráłá iáłmużny; nádániá Kośćiołow / Klá-

Ezech: 14.

Exod. 12

ſtorow / Szpitalow. zebráłá pobożne zámyſły / á
zebráwſzy to wſzytko ſpoiłá. Sanauit contritum corde
& alligauit omnes contritiones eius: *Vleczyłá skruſzone-*
Pſalm. 146. *go ſercem y przywiązáłá skruſzenia iego.* To iuż ma-
my zebráne y ſpoione ułomki tey wielkiey W. X. Lit:
Márſzáłkowſkiey Láſki/ iuż mamy w bramách/ (iá-
ko ſie ſpodziewam) wiecznośći/ y błogoſłáwieńſtwá
ſtoiącego Jáśnie Wielmożnego Janá Stániſłáwá
Sapiehe.

¶ Znáydźmy iuż kogo coby ſie/ do ſámych Nie-
bieſkieǵo Hieruzalem świątnic/ przed Wielkiem Már
ſzáłkiem Litewſkim márſzáłkowáć podiał. Ktoliśie
teǵo Márſzáłkowſtwá podeymie? Principes mundi ple-
rumq; ad Regnū cœlorū deducit Eleemoſyna; & reliqua ope-
ra bona Regi cæleſti manu ſuâ præſentat, mowi Rupertu-
Pány świátá tego poſpolićie do Kroleſtwá Nieb
skiego przeprowádzáią iáłmużny. A Chryſoſt
Chryſ Hom. 22 in Epiſt. ad Hebr S. przydáie: *Huic portæ cæli aperiuntur, & illâ*
trante nullus ianitorū, qui portis aſſiſtunt audet
cere, quæ es tu? vel vnde? ſed eam omnes è region
ſuſcipiunt. Jáłmużnie (prawi) S. bramy śie nieb
ſkie otwarzáią/ y gdy oná wchodźi do niebá/ żade
odźwiernych co bram ſtrzegą/ nie śmie rzec/ Coś
zacz? zkądeś? ále śie iey wſzyſcy zdála dziwuią. U
ły Boże! gdy ſam Krol Niebieſki Chryſtus Jezus
niebá wſtępuie / muſzą pierwey dworzánie iego
uprzedzáią/ lubo też to iácy Márſzáłkowie w bra

...edzieśćie kołatać / y wołać: Attollite portas Principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Podnieśćie bramy wáśe Xiążętá, y wznośćie bramy wiekuiste. coż? czy záraz otwarzaią? nie. pierwey sie pytaią strażniey niebieścy / Quis est iste Rex gloriæ? ...ż to żá Pan chwały? A Páńscy dworzánie / lubo Márszałkowie muszą sie spráwowáć: Dominus ...rtis & potens, Dominus potens in prælio. A wpu... szaiążgo? nie. muszą ieszcze Márszałkowie Chry... ...usowi drugi raz w bramę kołátáć: Attollite por... Principes vestras, & eleuamini portæ æternales, ...introibit Rex gloriæ. Czy iuż przynámniey otwa... ...ią? ieszcze nie. Pitáią sie pilno ciż strażnicy / Quis ...iste Rex gloriæ? muszą sie drugi raz Chrystusowi ...árszałkowie spráwowáć: Dominus virtutũ ipse ... Rex gloriæ. Coż dopiero dwor Chrystusow w... ...szczaią. A kiedy biedna iálmużná: do wrot niebie... ...ich zákołáce: Nullus audet dicere, quæ es, aut vn... ...? Coż zacz? skądeś? záraz iey sámey záraz y tym ...o ktoremi Márszałkuie bramy niebieskie otwa... ...ią. Coli zá przyczyná tey ták dziwney á iákoby nie ...podobney rożnicy? Tá wpuśćiliby záraz strożowie ...ey Páná y Krolá swegõ do niebá / y prędzey niż ...m iáką iálmużnę / Ale co? słyszą że to do niebá ...chodźi Potens in prælio, mocny w bitwách / zgołá ...s Hetman / y myślą / toć to podobno zá nim chcą

 wniść

wnisć y owi co wioski kupili/ co dárli / co wydár nie oddáli. Przebog nieobrázisie tym Krol y H man / niebieski nie záraz puszczáć / pilnosie w prz zdála przypátrowáć/kto zá nim idzie/ kto sie do n bá ćisnie. Ale kiedy iálmużná do niebá zákoláce / boiasie strożowie Niebiescy/ y sam Krol/ sam H man Niebieski / niema zá złe że ią záraz wpuszcza bo pewnie że tám zánią nie idą/tylko ći/co nic cud go nie wzieli/á ieśli wzięli/to iuż oddáli/ nagrodz Namia wielka/Przezacni Słucháczе/otuchę/że s chetna wielkieg Litew: Márszálká dusze znánien ieg y nie przebráne á codziennie ku ubogim hoynos szczodrobliwe iálmużny / prosto przez bramy niel skieg Jeruzalem przeprowádziły/ánie szczegulno w wielkiey inszych dobrych vczynkow gromadzie. Możemy dufnie westchnąć do niebieskiego dwo

In Conductu Funebri Subuenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipie animam eius offerentes eam in conspectu Altissimi: *Pr badźćie mu ná ratunek świeći Boży, zábieżćie Aniołowie Páńscy przyimuiac duße iego, y ofi iacia przed oblicze náywyższego.* Suscipiat te qui vocauit te. *Niechćie pryimie Chrystus kt powołał*, Ktory żyie y Kroluie ná w wiekow AMEN.